

Redactie :
S. van Praag
M. Górzyński

Redactie-Secretariaat :
Wanningstraat 6
Amsterdam

Nederland- Polen

Korespondencję polską prosimy kierować pod adresem:
M. Górzyński, Leeuwerikstraat 6, Leiden. Tel. 26082.

Maandblad ter Bevordering van de Economische en Culturele betrekkingen

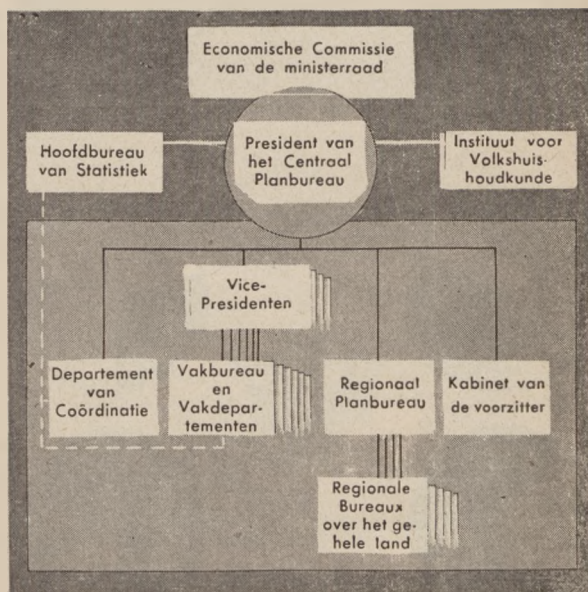
Pools-Nederlands Handelsverdrag 1949

Op de 15e Februari is te Warszawa een Pools-Nederlands handelsverdrag voor 1949 ondertekend. De afgesloten handelsovereenkomst voorziet in een goederenuitwisseling ter waarde van 50 miljoen gulden, dat is tweemaal zoveel als die van het vorige jaar. Nederland zal naar Polen exporteren: vee, boter, kokosolie, elektrische- en radio-artikelen, lompden, vlas, tin alliages, machine-oliën en -smeren, lakken, verven, kleurstoffen, chemicaliën, huiden, caoutchouc, tin, copra, peper. Polen zal uitvoeren naar Nederland: — in de eerste plaats

steenkool tot een hoeveelheid van 1.000.000 ton; verder gewalst ijzer, machines, zinken voorwerpen, fabrikaten van andere metalen, chemische artikelen, textiel, hout en houtproducten, ceramiek, glas en glazen voorwerpen, papier, mout. Tevens is goedkeuring gehecht aan het ontwerp van een andere overeenkomst, volgens welke Polen uit Nederland schepen en havenuitrustingen zal kunnen bestellen tot een bedrag van 50 miljoen gulden, in ruil voor Poolse steenkool.

Poolse buitenlandse handel met de Europese staten
(De pijlen wijzen op de landen, waarmee Polen handelsbetrekkingen onderhoudt)

Het Centrale Planbureau

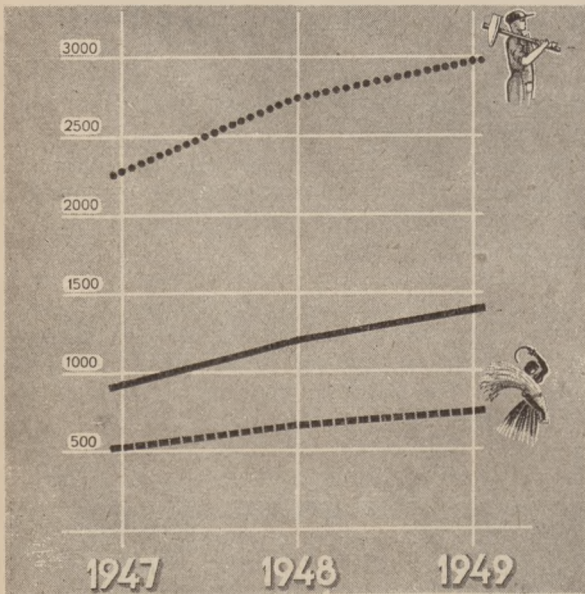
Evenals de kort geleden gesloten Pools-Britse handelsovereenkomst vormt het nieuwe Pools-Nederlandse verdrag een bewijs, dat de economische betrekkingen van Polen met het Westen zich steeds voorspoediger ontwikkelen. Het verdrag is ondertekend door: van Poolse zijde Minister Antoni Roman; van Nederlandse zijde Dr. C. W. Insinger, vice-directeur van

de Afdeling Economische Betrekkingen met het Buitenland.

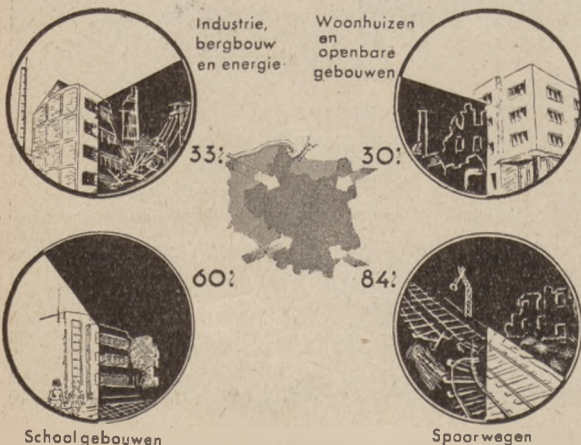
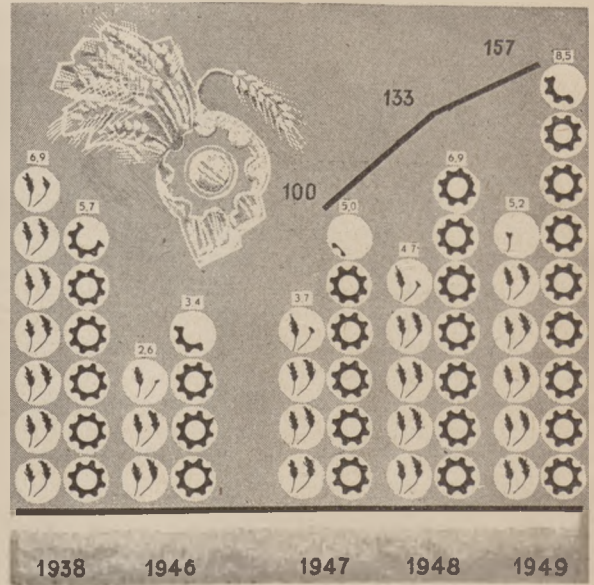
In de onderhandelingen, die aan het verdrag vooraf gingen, nam behalve de Nederlandse en Poolse delegatie ook de heer St. J. Jelonek, handelsattaché aan het Gezantschap van Polen te Den Haag, een werkzaam aandeel.

Geplande arbeidsproductiviteit in vooroorlogse zloty's per man in een werkjaar.

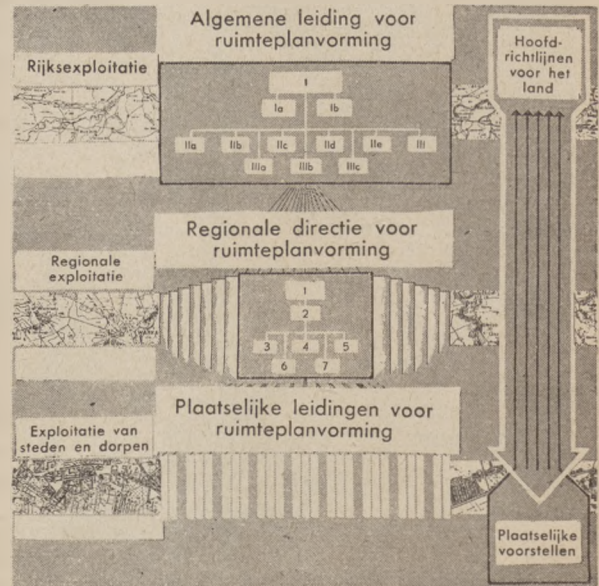
- = industrie
- = landbouw
- = samen

Industrie en landbouwproductie. (geplande nettowaarden in vooroorlogse milliarden zloty's) Elk volledig cirkeltje duidt een waarde van 1 miljard aan. De grafische lijn stelt voor de algemene index van de nettowaarde van de industrie en landbouwproductie

Vernielde onroerende goederen in %

Het Bestuur van de ruimteplanvorming

Het Poolse Economische Stelsel¹⁾

Een origineel experiment van socialistische opbouw

Het is voor economen altijd interessant om zich bezig te houden met de problemen die in verband staan met de verschillende economische stelsels. Het socialisme heeft reeds een uitgebreide literatuur doen ontstaan. Er bestaan talrijke theoretische, praktische, historische en beschrijvende studies over dit onderwerp. Tot aan de laatste wereldoorlog was het enige socialistische experiment in de praktijk dat van de Sowjet-Unie. Thans is de situatie veranderd. Behalve die van de Sowjet-Unie bestaan er nog andere ervaringen met de opbouw van een socialistische economie: ik bedoel de ervaringen die worden opgedaan in de landen van Oost Europa. Over een van deze ervaringen, die van de grote sociale hervormingen

onmiddellijk na de oorlog: de agrarische hervorming, de nationalisatie van de grote en middelgrote

Polen. Zij heeft alle grondbezit van meer dan 50 hectare — in het Westen van meer dan 100 hectare — onteigend, en als particulier eigendom onder de boeren verdeeld. Een uitzondering is gemaakt voor het grondbezit van de Katholieke kerk, daar men de belangrijke positie van deze kerk in Polen in aanmerking heeft genomen.

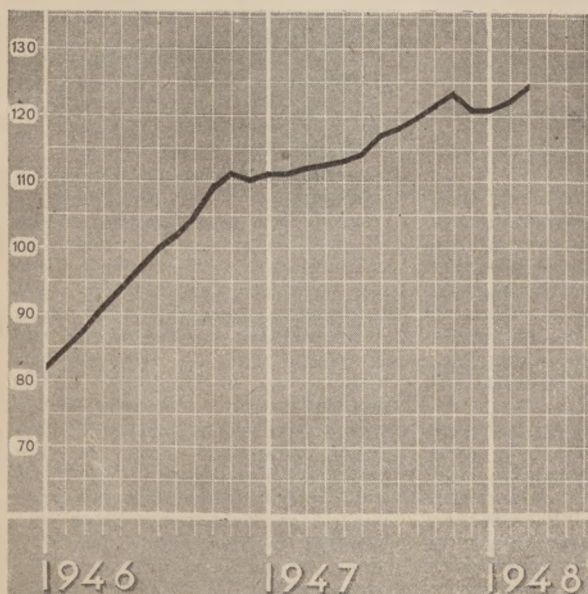
De agrarische hervorming is zonder schadeloosstelling geschied, de vroegere eigenaars konden echter naar keuze of wel 50 hectare behouden, of wel een lijfrente van de staat ontvangen. Dit was geen schadeloosstelling, doch een sociale maatregel, die ten doel had te voorkomen, dat in de nieuwe maatschappij een klasse zou ontstaan, die geen middel van bestaan bezat.

De grote en middelgrote industrieën zijn genationaliseerd.

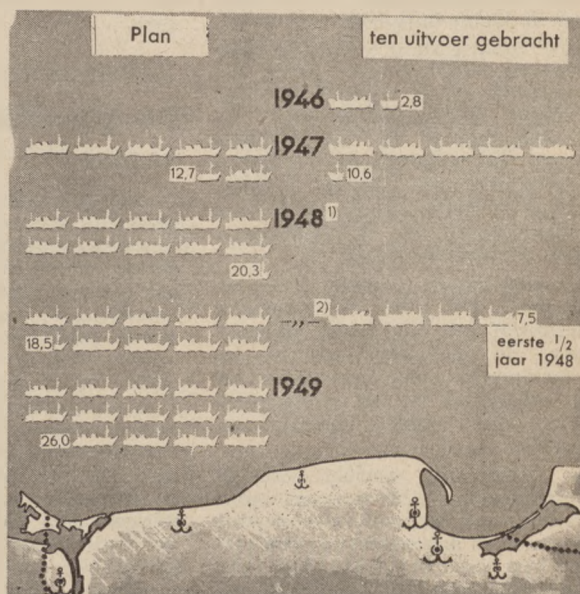
van Polen, wil ik thans spreken. In Polen is de proef begonnen met de industrie en de ontwikkeling van de coöperatieve beweging. De landbouwhervorming heeft onmiddellijk een eind gemaakt aan het feodale karakter van het oude

door
Oscar Lange
Professor in de politieke
economie aan de
universiteit te Chicago

¹⁾ Rede uitgesproken in de „Cercle des Economistes” te Parijs.

Aantal der te werk gestelden (buiten de landbouw)
1938 = 100

Goederenomzet in de Poolse havens.

= 2 miljoen ton.
1) volgens het driejarenplan
2) volgens het jaarplan 1948

In principe heeft men alle instellingen genationaliseerd, die meer dan 50 arbeiders omvatten; alle industrieel eigendom, groot zowel als middelgroot, is onmiddellijk overgegaan in handen van de staat. Deze nationalisatie is gepaard gegaan met een grote wijziging in structuur. Alle transport- en verkeersmiddelen zijn genationaliseerd. Tegelijkertijd is de coöperatieve beweging sterk ontwikkeld en heeft zelfs een zeker aandeel genomen in de productie van genationaliseerd industriële objecten.

Deze hervormingen hebben de grondslag gelegd voor de ontwikkeling van een socialistische economie. Kort na hun voltrekking heeft men een driejarenplan voor economisch herstel aangenomen, dat gevolgd zal worden door een zesjarenplan van industrialisatie.

Zo hebben wij dus het nieuwe sociale, economische en politieke systeem verkregen, dat wij volksregering noemen.

Wat is volksregering?

Ik geloof, dat ik deze vraag dien te beantwoorden op politiek, sociologisch en economisch terrein. Op politiek gebied is het een coalitie van zekere klassen van de Poolse maatschappij. Deze klassen, die wij „de werkende klassen” noemen, omvatten: de arbeidersklasse, het merendeel van de boeren, de intellectuelen en een deel van de kleine burgerij.

Deze coalitie komt tot uiting in de regering, die op haar beurt een coalitie is van de partijen, die deze klassen vertegenwoordigen: de arbeiderspartij, de socialistische partij, de boerenpartij, de democratische partij (die de intellectuelen vertegenwoordigt) en een andere partij, die de kleine burgers vertegenwoordigt.

Uit sociologisch oogpunt kan men zeggen, dat de volksregering definitief een eind heeft gemaakt aan de politieke, sociale en economische macht, waarvan het grootkapitaal en het grootgrondbezit zich hadden meester gemaakt.

In economisch opzicht kan de volksregering beschreven worden als een economie, die uit drie sectoren is samengesteld: een sector van gesocialiseerde productie, een sector van kleine, voor de verkoop bestemde productie, en een derde kapitalistische sector.

De sector van gesocialiseerde productie wordt gevormd door de staatsondernemingen, het bankwezen, de transport- en verkeersmid-

delen, de gemeentelijke en coöperatieve ondernemingen.

De sector van kleine, voor de verkoop bestemde productie is een sector van particuliere-productie, die geen gebruik maakt van gesalarieerde arbeidskrachten. Hiertoe behoren het merendeel van de boeren en handwerkslieden.

Tot de kapitalistische sector behoren de industriële en commerciële particuliere-bedrijven, die stelselmatig gebruik maken van gesalarieerde arbeidskrachten. Er bestaat ook een kapitalistische sector van de plattelands-economie, n.l. de grote boeren, die betaald werkvolk hebben.

De gesocialiseerde sector omvat 24% van de gehele werkende bevolking, de sector van kleine, voor de verkoop bestemde productie 62% en de kapitalistische sector 14%.

Het merendeel van de bevolking werkt dus in de sector van de kleine, voor de verkoop bestemde productie. Dit geeft echter geen juist beeld van de belangrijkheid van deze sector. Wij krijgen een nauwkeuriger begrip van zijn belang, indien wij niet rekenen naar het percentage werknemers, doch naar het deel van het nationale inkomen, dat in elk van deze sectoren betrokken is: de gesocialiseerde sector brengt 45% (bijna de helft) van het nationale inkomen op, de sector van kleine, voor de verkoop bestemde productie 40% en de kapitalistische sector 15%.

De gesocialiseerde sector

is voornamelijk in de industriële productie geconcentreerd. Hij vertegenwoordigt 85% van de productie van de industrie. Hij speelt ook een zeer grote rol in de groothandel: 59% van de handelszaken wordt behartigd door de staatssector, 36% door de coöperatieve sector en slechts 4% blijft over voor de particuliere sector.

In de landbouw behoort 10% van het bebouwde land aan de staat, met 8% van de arbeidskrachten; de rest zijn particuliere ondernemingen. 90% van de boerenbedrijven valt onder de sector van de kleine, voor de verkoop bestemde productie. 10% der boerderijen moeten gerekend worden tot de kapitalistische sector, welke gebaseerd is op een stelselmatig gebruik van betaalde arbeidskrachten.

Deze getallen geven een indruk

van de rol van elk der drie sectoren in de Poolse economie.

Een tweede kenmerkende trek is de plan-economie, een plan-economie in principe, want een plan-economie kan niet volledig verwezenlijkt worden, wanneer er sectoren van particuliere productie bestaan.

Bij een plan zoals bijv. het driejarenplan moet men onderscheid maken tussen plan en verwachting. Wanneer de steenkoolproductie geheel gesocialiseerd is, zoals in 1948, dan is de verwachte productie een plan. Maar wanneer men zegt, dat de graanproductie een zekere hoeveelheid zal bedragen, dan is dat een verwachting, doch geen plan. Een verwachting echter, die stellig beïnvloed is door de politiek van de staat, want er zijn middelen om invloed uit te oefenen — vooral in een economisch stelsel, waarin zulke grote gesocialiseerde sectoren bestaan — op de productie van de andere sectoren.

Er bestaat dus een directe planvorming voor zover het de gesocialiseerde sector betreft, en een indirecte planvorming die bestaat in het invloed uitoefenen door de staat op de economische resultaten van de andere sectoren. Dit is een zeer belangrijk onderscheid, dat men niet over het hoofd moet zien.

Wat is nu het praktisch resultaat van deze volkseconomie van de Poolse democratie? Is dit een succes te noemen?

Ik meen, dat het antwoord bevestigend moet luiden. Men mag dit afleiden uit het snelle herstel en zelfs uit de economische vooruitgang sedert de oorlog.

Hoe staat het met de industriële productie? De Poolse industrie was op een zeer grondige wijze vernield (ongeveer een derde van het kapitaal was vernietigd). Deze verwoestingen werden tot op zekere hoogte gecompenseerd door geographische veranderingen van de Poolse staat en door het verkrijgen van de Westelijke gebieden, in het bijzonder van Silezië. Het herstel van de industriële productie ging zeer snel. Aan het einde van het eerste halfjaar van 1947 had de industriële productie van Polen haar vooroorlogs peil bereikt. In het eerste kwartaal van 1948 heeft zij dit met 35% overschreden. Dit is slechts mogelijk geweest door het verkrijgen van nieuwe gebieden — niet uitsluitend van Silezië. Hierin ligt het bewijs, dat dit economisch systeem zo soepel is gebleken, dat het niet alleen het herstel ter

hand heeft kunnen nemen, doch zich ook aan een nieuwe situatie kon aanpassen.

In 1945 was het nationale inkomen gedaald tot 45% van dat van voor de oorlog. Het cijfer voor het lopende jaar is me niet bekend. Maar het beraamde cijfer voor het volgende jaar — en tot dusverre voert men de plannen ook uit — zal 13% boven het vooroorlogse peil liggen.

Deze resultaten zijn des te opmerkelijker, wanneer men het nationaal inkomen per hoofd der bevolking berekent, want de bevolking is verminderd van 35 miljoen op 24 miljoen. Het herstelplan voorziet voor 1949, in welk jaar het nationale inkomen per hoofd 70% hoger zal liggen dan in 1939.

Dit is dus reeds niet meer alleen een herstelplan, het is reeds een plan tot ontwikkeling van de nationale economie.

Dit resultaat is stellig het gevolg van een intensieve investering — 20% van het nationale inkomen wordt voor investering gebruikt.

Tegelijkertijd voorziet men in een geleidelijke toename van de consumptie. Men schat, dat per hoofd de consumptie in 1949 148% (dus bijna de helft meer) zal zijn van die van voor de oorlog.

Onze krachtsinspanning is geconcentreerd op speciale plannen van de nationale economie, en daarvan zijn de resultaten nog opmerkelijker, zoals bijvoorbeeld bij de steenkoolproductie, de productie van machines, landbouwinstallaties en transportmiddelen.

Dit systeem heeft een merkwaardige stabiliteit aan de dag gelegd. Sedert bijna een jaar is het prijsniveau vrijwel onveranderd. Het budget is in evenwicht bij een volledig gebruik van alle werkkrachten.

Ook op internationaal gebied

heeft het systeem een opmerkelijk succes gehad. In 1946 heeft Polen geëxporteerd voor 136 miljoen dollar, in 1947 voor 207 miljoen en in 1948 voor 500 miljoen dollar. De vergelijkbare importcijfers zijn voor 1948 geschat op 539 miljoen dollar.

Ook de samenstelling van de export is gunstig. In 1946 bestond nog 68% van de gehele export uit steenkool. In 1947 was dit 63% en men schat, dat het in 1948 niet meer dan 50% zal zijn. Dit wil niet zeggen, dat de uitvoer van

steenkool is afgenomen, in tegen-deel, deze is groter geworden; men heeft echter de export van nieuwe waren tegelijk met die van steenkool weten op te voeren.

Ook de richting van de buitenlandse handel is veranderd.

In 1945 ging 93% van de export naar de Sowjet-Unie. Destijds waren de betrekkingen van Polen met andere landen nog afgesneden. In 1947 was slechts 27% van de export voor de Sowjet-Unie bestemd en in dit jaar is dit getal gedaald tot 24%. Doch de absolute hoeveelheid van de uitvoer naar de Sowjet-Unie is toegenomen! Dit bewijst dus, dat de uitvoer naar andere landen ontwikkeld is.

Polen exporteert thans naar 42 landen. Vooral de export naar de Scandinavische landen is ontwikkeld. Verder gaat een vierde deel van de Poolse export naar de Sowjet-Unie, 20% naar de andere Oost-Europese landen en het overige naar diverse andere landen.

De import uit de Sowjet-Unie vertoont vrijwel het zelfde beeld: 24% van alle import van het lopende jaar.

Men mag inderdaad zeggen, dat het economische systeem van de volksregering een succes is gebleken. Het toont levenskracht. Niettemin beschouwen wij in Polen het slechts als een overgangsvorm, als het uitgangspunt voor de opbouw van een socialistische economie.

Waarom beschouwen wij dit stelsel als een overgangsvorm?

Wij zijn van mening, dat dit stelsel wordt gekenmerkt door een zekere gemis aan stabiliteit. Als sociologische structuur is het een systeem dat zich progressief kan ontwikkelen tot een socialistisch stelsel, of regressief tot een kapitalistisch systeem.

Wij zien deze mogelijkheden vooral op agrarisch gebied en ook in de handel; niet zozeer op het gebied van de industrie, aangezien 85% van de industriële productie gesocialiseerd en de sector van kleine commerciële of kapitalistische productie zeer beperkt is.

Zonder de interventie van de staat zou er in de landbouw een neiging bestaan tot de vorming van een plattelands-kapitalisme op commerciële basis, doordat een deel der boeren over zou gaan van de „kleine, voor de verkoop bestemde productie” tot het kapitalisme, met

proletarisatie van het andere deel der plattelandsbevolking. Dit is een probleem voor de agrarische politiek, dat zich voordoet in alle landen van Oost-Europa. Maar terwijl het stelsel van de volksregering enerzijds de mogelijkheid tot een kapitalistische ontwikkeling in zich heeft, geeft het anderzijds een uitgangspunt voor de ontwikkeling van het socialisme.

De regeringen van Polen en van de andere landen, waarin de arbeidersklasse de meerderheid vormt, zijn voornemens dit systeem te ontwikkelen in de richting van het socialisme, en over deze overgangspolitiek van volksregering tot socialistische maatschappij wil ik nu spreken.

De eerste opmerking, die ik zou willen maken, is deze: de verandering van de volksregering in een socialistische maatschappij is geen automatisch proces. Het is noodzakelijkerwijze een proces, dat geleid wordt door de staat en zijn plan-organen. Het feit, dat dit een geleid proces is, is ook uit sociologisch oogpunt van belang.

Wij zijn van mening, dat de impuls en de nodige krachtsinspanning voor deze verandering slechts uit kunnen gaan van de arbeidersbeweging.

Wij erkennen de rol van de andere klassen van de volksregering: van de boeren, kleine burgers, intellectuelen enz. Wij geloven dat het zeer wel mogelijk is de medewerking van deze klassen te verkrijgen bij de sociale hervorming. Niettemin heeft alleen de arbeidersklasse voldoende kracht en leidingsvermogen om dit proces te sturen naar de opbouw van een socialistische maatschappij.

Welke middelen kunnen de plan-organen van de staat gebruiken om een volksregering te veranderen in een socialistische maatschappij?

Wij houden rekening met drie soorten economische maatregelen die tot de wijziging van de economische structuur zullen leiden: ten eerste, de relatieve uitbreiding van de rol van de gesocialiseerde sector; ten tweede, socialisme en planning van de kleine commerciële productie; ten derde, de reglementering, het terugdringen tot een bijkomstige rol van de kapitalistische sector.

De uitbreiding van de gesocialiseerde sector zal in alle Oost-Europese landen het resultaat zijn van de industrialisatie dier landen en van een politiek van investering, die tot industrialisatie leidt. De industrialisatie van al deze landen is in deze tijd noodzakelijker-

wijze een industrialisatie door middel van openbare investeringen. In deze landen zijn geen grote kapitalistische klassen, geen gezeten burgerij en geen massaal particulier-kapitaal om een groot industrialisatieprogramma te financieren. De industrialisatie moet dus noodgedwongen een vergroting van de gesocialiseerde sector met zich mee brengen.

Wat de kleine commerciële productie betreft, bestaat het voornemen deze in de planning te betrekken door gebruik te maken van de coöperatieve beweging; men kan deze dus zodoende socialiseren zonder formeel het persoonlijk eigendom af te schaffen.

Laten wij bij voorbeeld de landbouwproductie noemen. In het nieuwe economische plan is een van de belangrijkste punten de eliminatie van de particuliere handel in landbouwproducten, meestal door middel van een gecentraliseerde coöperatieve beweging, die gebonden is aan de plan-organen van de staat, en gedeeltelijk ook door middel van de staats-handel.

Wanneer dit uitgebreide programma voltooid is, ziet men zich tegenover de volgende situatie gesteld: de boeren zullen alles kopen en verkopen door middel van coöperaties. Men kan de landelijke economie dan leiden door middel van een aankoopprogramma, door middel van een politiek van door de planorganen vastgestelde prijzen.

Men kan de prijzen en zelfs de hoeveelheden vaststellen van producten, meststoffen, machines enz. die aan de boeren geleverd worden. Is dit het geval, dan is daarmee de noodzakelijke landbouwproductie vastgelegd en kan men praktisch gesproken de gehele landbouwproductie vaststellen en plannen. De ontwikkeling van de coöperatieve beweging schept dan de mogelijkheid om de landbouw aan planning te onderwerpen. Dit is een vorm van socialisatie van de kleine, voor de verkoop bestemde productie, en dit proces zal langzaam maar zeker voltrokken worden. De algemene economische politiek van Polen heeft een vastgestelde richting en ieder onderdeel van dit programma zal geleidelijk verwezenlijkt worden.

Wat de kapitalistische sector betreft; men is voornemens deze aan planning te onderwerpen door dezelfde middelen als de kleine commerciële productie, d.w.z. door de coöperatieve beweging. In zekere mate ook door de staats-handel, waardoor dus een situatie ont-

staat, waarin kapitalistische ondernemingen alles moeten verkopen en kopen door tussenkomst van de gesocialiseerde sector. Op dat ogenblik is de productie vastgesteld en deze sector aan planning onderworpen.

Wij zijn overigens van mening, dat naast het industrialisatieplan en de ontwikkeling van de grote gesocialiseerde ondernemingen de rol van deze sector relatief van minder betekenis zal worden.

Zo wordt de kapitalistische sector onbelangrijk en hij zal langzamerhand afbrokkelen.

Ik heb gesproken van een geleidelijk programma, geleid door de organen van de staat, door deze coalitie der klassen onder aanvoering van de arbeidersklasse. Voor de landen van Oost-Europa is deze wijziging niet alleen de verwezenlijking van een sociaal ideaal, doch tegelijkertijd een nationaal programma, een programma dat ten doel heeft de rol van het land internationaal beschouwd te vergroten en de nationale veiligheid te verstevigen. Dit programma van wijziging op sociaal gebied is in de meeste Oost-Europese landen verbonden aan hun industrialisatie en modernisering.

Wanneer op 31 December 1949 het driejarenplan (dat „Herstelplan” genoemd wordt, doch dat verder gaat dan het herstel) voltooid zal zijn, zullen wij ons oriënteren naar een zesjarenplan van economische ontwikkeling. Het plan dat men voor zes jaren heeft opgesteld, voorziet in een verdubbeling van de industriële productie — eerzuchtig zijn wij op dit punt in hoge mate — en een toename van de landbouwproductie met 40 à 50%. Daarom noem ik het een industrialisatie en moderniseringsplan, want ook de landbouw moet gemoderniseerd worden.

Ook het plan van modernisering van de landbouw bedient zich van publieke investeringen. De ontwikkeling van de coöperatieve beweging, die ten doel heeft de kleine commerciële productie aan planning te onderwerpen, is ook bestemd om deze productie technisch te moderniseren. Een van de doelen der coöperatie is om aan de boeren machines, meststoffen en industriële producten te leveren en hen te doordringen van het nut van moderne landbouwmethoden. In dit modernisatieplan van de landbouw, vervuld de 10% landbouwgrond, die aan de staat behoort, een speciale rol. De staat zal daar modelplannen ontwikkelen, die tot voorbeeld voor de boeren kunnen dienen en tot

studiecentrum van moderne methoden.

Men denkt de boerenbedrijven eveneens geleidelijk te moderniseren door vorming van productie-coöperaties, die als opvoedmiddel moeten dienen om modernere methodes te ontwikkelen, dan die, welke tegenwoordig door de boeren worden toegepast.

Deze industrialisatie en economische modernisering van het land vormen niet alleen het begin van een sociaal programma, maar ook van een culturele modernisatie. Dit is een verandering van een levenswijze, die tot dusverre overeenkwam met die van een vrij primitieve, agrarische maatschappij. Wij hopen, dat deze economische hervormingen de basis zullen leggen voor een moderner levensstijl en voor een modernisering van de culturele ideeën.

Wij in Polen herinneren ons heel goed zekere ervaringen uit het jongste verleden, waaraan een van onze buurlanden, een zeer geïndustrialiseerd land, deel had nml. Duitsland. De oorlog heeft ons getoond wat de Duitse industriële propaganda betekent, of kan betekenen, voor de Poolse natie.

Indien wij waarborgen hadden, dat het toekomstige Duitsland een gedemocratiseerd en gedemocratiseerd land zou zijn, waarin diepgaande sociale hervormingen de macht zouden hebben ontnomen aan de oude heersende klassen, dragers van het Duitse imperialisme, dat altijd drang tot expansie had in de richting van zijn burenen in Oost-Europa — en niet alleen in Oost-Europa — dan zou wellicht het industrialisatieprobleem uitsluitend een sociale kwestie zijn. Maar waar deze garanties volkomen ontbreken, waar zich in de komende jaren een niet geregeneerd Duitsland zal ontwikkelen met dezelfde sociale structuur, met dezelfde heersende klassen en dezelfde expansie-eigeningen tegenover andere landen, is het probleem van industrialisatie en modernisatie niet alleen een dringende sociale kwestie. Het is een levenskwestie voor de Poolse natie.

Dit brengt mij op een ander probleem; dat van de internationale grondslagen voor de opbouw van een socialistische maatschappij in Polen.

Het experiment met het socialisme in een enkel land, zoals de Sowjet-Unie dat heeft kunnen volbrengen, is niet mogelijk in landen van de omvang van Polen, Hongarije en Tchecho-Slowakije. Wij verwerpen iedere gedachte van enghartig nationalisme op het

gebied van de socialistische opbouw.

Wij verwerpen ook iedere gedachte van autarkie en wij erkennen, dat deze hervorming van het sociale stelsel, deze industrialisatie en modernisatie in haar volle betekenis slechts uitvoerbaar zijn in samenwerking met andere landen, en in de eerste plaats met landen, die overeenkomstige doeleinden nastreven.

Er is een buurland, welks lot, naar de historie heeft aangetoond, het zelfde is als dat van Polen: dat is Tchecho-Slowakije. Het gehele industrialisatieplan van Polen is verbonden met het economische ontwikkelingsplan van Tchecho-Slowakije.

Wij moeten dus binnentreden in een tijdperk van zeer nauwe samenwerking, wij schenken speciale aandacht aan de coördinatie van de economische plannen van Polen en Tchecho-Slowakije, en ook aan de opbouw van gemeenschappelijke ondernemingen van de beide staten. Wij zullen een begin maken met een politiek van assimilatie van de sociale wetgeving, zodat de arbeiders in beide landen de zelfde sociale rechten zullen genieten. Zo hebben bijv. de Polen het recht om verkozen te kunnen worden in onze fabrieksraden, de Tchechoslowaken zullen het zelfde recht krijgen, daar het in de bedoeling ligt een gemeenschappelijk economisch systeem te scheppen. Terwijl Polen en Tchecho-Slowakije ieder op zich zelf niet groot genoeg zijn om op te kunnen wegen tegen de ontwikkeling der zware industrie in West-Duitsland, vormen deze landen als economische eenheid een tegenwicht tegen de bedreiging van ons nationaal bestaan welke bedreiging uit kan gaan van de ontwikkeling van een reactionnair West-Duitsland, dat economisch sterk is en naar expansie streeft.

Wij hebben ook een coördinatieplan met Hongarije, doch dat verkeert nog in het stadium van voorbereiding. Het is echter wel zeker, dat de economische samenwerking met Tchecho-Slowakije de mogelijkheid toont van uitbreiding van dit systeem van samenwerking tot andere landen.

In de gehele ontwikkeling

van de industrialisatie van Polen moet nog een andere factor genoemd worden. Dat is de samenwerking met Sowjet-Rusland.

De Sowjet-Unie heeft een credit van 450 miljoen dollar toegestaan om gedurende tien jaar de industrialisatie van Polen te financieren. De crediten worden omgezet in investeringsgoederen, die door de Sowjet-Unie geleverd zullen worden.

Dit credit, dat door de Sowjet-Unie gegeven is voor het industrialisatieplan van Polen, heeft een politieke betekenis van zeer groot belang voor de gehele structuur van de Europese economie.

Met de Sowjet-Unie, in samenwerking met Tchecho-Slowakije en de andere Oost-Europese landen streeft men ernaar om een nieuw industrieel zwaartepunt van de Europese economie te ontwikkelen en om dit economisch zwaartepunt te verplaatsen van Duitsland naar Oost-Europa.

Deze economische politiek heeft verstrekkende consequenties, want Duitsland is in Oost-Europa altijd op industrieel gebied het overheersende land geweest. Hierdoor heeft Hitler alle staatshuishoudingen van Oost-Europa tot een toestand van slavernij kunnen brengen.

De landen van Oost-Europa zijn besloten een dergelijke ontwikkeling nooit meer toe te laten. Daarom zijn de industrialisatie- en modernisatieplannen behalve sociale, ook nationale plannen.

Wat is tenslotte de nationale betekenis van het socialisme in de landen van Oost-Europa?

Zeker, de socialistische ideeën komen voort uit de arbeidersbeweging. Volgens onze sociologische analyse kan het doel slechts bereikt worden onder leiding van de arbeidersbeweging. Maar tegelijkertijd zijn deze begrippen meer geworden dan alleen een middel tot sociale emancipatie.

In Polen, bij voorbeeld, vinden we thans de volgende situatie: industrialisatie en modernisatie van het land zijn een nationale noodzakelijkheid. Indien de mogelijkheid bestond om deze industrialisatie met kapitalistische middelen te voltooien, zou men het oneens kunnen zijn over de vraag of de socialistische dan wel de kapitalistische weg beter is. Doch er is geen keus. Een kapitalistische industrialisatie zou slechts kunnen geschie-

den met behulp van een buitenlands imperialisme. Er blijft dus over het socialisme als enige weg tot industrialisatie en modernisatie. Wanneer het gaat om het belang van het gehele land kan men geen rekening houden met de belangen van een enkele klasse en haar voorrechten laten gelden tegenover het nationale belang.

Dit houdt niet in een verscherping van nationalisme. Wij weten zeer wel, dat in geen enkel van deze landen de modernisatie verwezenlijkt kan worden door autarkische pogingen, en dat er samenwerking moet heersen tussen alle landen die een gemeenschappelijk doel en gemeenschappelijke belangen hebben, evenals samenwerking met het grote land, dat het eerst het socialisme verwezenlijkt heeft: de Sowjet-Unie. Er bestaat geen contradictie tussen het nationale doel van de industrialisatie en modernisatie en de internationale samenwerking tussen alle landen die de weg tot het socialisme hebben ingeslagen.

Bovendien, niemand van ons wil de economische samenwerking beperken tot de landen, die bezig zijn een socialistisch stelsel in te voeren. Wij menen, dat het mogelijk is tot een vruchtbare samenwerking te komen tussen alle landen van de wereld — onverschillig welk economisch systeem zij aanhangen — en, in het bijzonder, tussen de landen van Europa.

De industrialisatie en modernisatie van de landen van Oost-Europa zal van voordeel zijn voor alle landen van West-Europa. Aan de andere kant kunnen wij profiteren van de samenwerking met de West-Europese landen voor de industrialisatie en modernisatie van onze eigen economie. Op deze basis kunnen alle Europese landen samenwerken.

Een van de economische problemen van West-Europa wordt gevormd door het verlies van de oude handelsrelaties met Oost-Europa, want deze zeer belangrijke factor heeft een eenzijdig dollartekort veroorzaakt en West-Europa afhankelijk gemaakt van overzeese landen.

Hier ligt een probleem van herstel van de betalingsbalansen door een herstel van de buitenlandse handel. Op dit gebied kan de samenwerking van Oost- en West-Europa voor alle vruchtbaar zijn. De toename van productie, van industrie en landbouw in Oost-Europa, die het gevolg zal zijn van ons ontwikkelingsprogramma, zal dus niet alleen aan deze landen ten goede komen, doch aan geheel Europa.

De toename van de Poolse LEVENSMIDDELEN- PRODUCTIE

Als gevolg van de Pools-Britse handelsovereenkomst, die op 14 Januari te Warszawa getekend is, zal Polen grote hoeveelheden voedingsmiddelen exporteren naar Groot-Brittannië, waaronder eieren, gevogelte, bessen, vis in verse en bevroren toestand, fruit en groenten. Het komt ons belangwekkend voor om in verband hiermee enige getallen te geven betreffende de export van deze voedingsmiddelen in de periode tot aan de ondertekening van de handelsovereenkomst.

Twee van de belangrijkste levensmiddelen, die Polen uitvoert, zijn eieren en pluimvee. Voor de oorlog was Polen een van de grootste exporteurs hiervan op de internationale markt en nam in de wereld-eierenhandel de derde plaats in, na Denemarken en Nederland.

Eieren en gevogelte

Intensieve kippenteelt vanaf het eerste jaar na de oorlog heeft geleid tot een snelle toename van de pluimveestapel en teeltverbetering, waardoor ook de

legcapaciteit toenam. De groei van de eierenproductie toonde het volgende beeld:

1946	1.156.100.000
1947	1.639.840 000
1948	2.400.000.000

Parallel met deze toename van de productie ging een toename van de gemiddelde consumptie per hoofd, die in 1948 het vooroorlogse cijfer overtrof:

1938	82,7
1947	73,0
1948	104,3

De gunstige resultaten van de eierenproductie en de bevrediging van de behoeften van de eigen markt lieten grote hoeveelheden eieren over voor export, waarmee in 1946 weer begonnen werd. De export cijfers luiden als volgt:

1946	2.880.000
1947	50.314.275
1948	288.500.000

De eierexport gaat voornamelijk naar de door Polen teruggewonnen buitenlandse markten. De afname van de verschillende klanten in deze export-branche ver-geleken met voor de oorlog is als volgt:

	1938 procent	1948 procent
Groot-Brittannië	58,03	58,7
Duitsland	14,03	0,6
Italië	12,34	5,7
Zwitserland	8,15	13,9
Tsjecho-Slowakije	6,05	18,5
Spanje	0,36	—
Zweden	—	0,3
België	—	2,3
Andere landen	1,04	—

Zowel verse als geconserveerde eieren worden ge-exporteerd. Dank zij de vergrote efficiency in de sor-tering van de eieren en in de techniek van de be-handeling (conservering, opslaan, koelen enz.) zijn de voor export bestemde goederen van de hoogste kwaliteit en hebben op buitenlandse markten een goede reputatie verworven. Ieder export van eieren wordt onderzocht door experts en gecontroleerd door het staatscomité voor kwaliteit.

De verpakking van de eieren voor export is gestan-dariseerd; de kisten bevatten 360 eieren per stuk en bestaan in twee maten, overeenkomstig de grootte van de eieren.

De export van gevogelte omvat ganzen, eenden, kip-pen en kalkoenen. In 1946 werden kleine hoevee-lheden gevogelte geëxporteerd naar Groot-Brittannië en Zwitserland. Sedertdien verloopt de export als volgt:

1946: 500 ton.

1947: 1.740 ton (1.000 ton naar Groot-Brittannië, 700 ton naar Tchecho-Slowakije, 40 ton naar Zwit-serland).

Twee jaar geleden werden nog kuikens geïmporteerd voor de fokkerij.

1948: 7.200 ton (4.000 ton naar Groot-Brittannië, 2.500 ton naar Tchecho-Slowakije, 600 ton naar Duitsland, 70 ton naar Zwitserland, 30 ton naar België).

In 1948 bestond 80% van de geëxporteerde vogels uit ganzen, de overige 20% uit kippen en kalkoenen.

Het gevogelte voor export wordt onderzocht door veeartsen, geplukt, schoongemaakt en bevroren. Levensmiddelenfabrieken maken van de overblijfselen pâté de foie en andere producten, die gretig af-trek vinden.

Visexport

De belangrijkste zoetwatervissen van Polen zijn snoek, meerval, zeelt, zalm en forel in de rivieren, brasem, snoek, zeelt, aal, alver en baars in de meren. De aanzienlijke hoeveelheid zoetwatervis voorziet in de behoeften van de eigen markt en laat een ruim surplus voor export over. In 1948 werd ongeveer 1000 ton zoetwatervis geëxporteerd naar Tchecho-Slowa-kije en Duitsland. De eigen consumptie is thans iets meer dan 2 pond per hoofd jaarlijks, vergeleken met 1½ pond voor de oorlog. Zoetwatervis wordt ge-exporteerd in bevroren toestand of, voor zover het karper betreft, in speciale wagens, die uitgerust zijn met watertanks en zuurstofinstallaties.

De voortdurende toename van de vangst op de Oost- en Noordzee heeft Polen in staat gesteld om grote schaal export van zeevis te organiseren. De vangsten bereikten 23.000 ton in 1946, 40.000 ton in 1947 en 54.000 ton in 1948.

Het plan voor 1948 voorzag in een export van 8000 ton kabeljauw, maar de vangst was zo goed, dat totaal 14.000 ton geëxporteerd werd (2.000 ton naar Groot-Brittannië, 900 ton naar Tchecho-Slowakije, 2.000 ton naar Oostenrijk, 300 ton naar België en 9.000 ton naar Duitsland). Behalve kabeljauw werd in 1948 nog 1.400 ton haring geëxporteerd en 500 ton luxe-vis — zalm en aal — naar Groot-Brittannië en Nederland.

In 1948 werd meer dan 700 ton visconserve geëxpor-teerd, n.l. sardines in tomatensaus, paling in gelei, gerookte sprot en gerookte zalm.

Afgezien van waardevol hout leveren de Poolse wou-den een grote hoeveelheid bessen op en vele soorten eetbare paddestoelen voor export.

Blauwe bosbessen nemen de eerste plaats in onder de geëxporteerde bessen. De gemiddelde jaarlijkse pro-ductie van bessen is ongeveer 20.000 ton, hetgeen voldoende is om de behoefte van eigen markt te be-vredigen en een exporteerbaar surplus van ongeveer 8.000 ton toelaat. De grootste hoeveelheden Poolse bessen worden aan Groot-Brittannië geleverd, dat in 1948 ongeveer 1.600 ton aankocht.

Behalve bosbessen worden nog andere wilde vruchten geëxporteerd, n.l. verse veenbessen, pulp en sap van bramen.

Eetbare paddestoelen, die in de Poolse wouden in overvloed voorkomen, vormen in Polen een geliefd voedsel. De opbrengst is voldoende om in de behoeften van de eigen markt te voorzien en laat grote hoeveelheden over voor export. Paddestoelen worden geëxporteerd in verse en half bereide toestand (ge-zouten of gedroogd) en aan fabrieken van levens-middelen en extracten geleverd.

De uitvoer van paddestoelen bedroeg in 1948 onge-veer 300 ton. Zwitserland was Polen's grootste af-nemer.

De Stabilisatie

van de Zloty

Men mag zonder enige grootspraak zeggen, dat het de Poolse financiële autoriteiten gelukt is om in het afgelopen jaar de zloty te stabiliseren, terwijl de strijd tegen de speculatie en tegen de opvoering der prijzen door de regering op een fortuinlijke wijze is uitgevochten. De controlemaatregelen vooral sinds Juni 1947 ingesteld hebben een inflatie voorkomen. Ware deze ingetreden, stelling zou Polen's financiële opbouw aan de grootste schokken zijn blootgesteld. Laat ons de factoren nagaan, die het hunne hebben bijgedragen tot deze stabilisatie.

Aan de ene kant hebben we natuurlijk rekening te houden met de regelmatige toename der productie, waardoor vitale goederen naar de markt konden stromen. Maar een niet minder voorname rol spelen de maatregelen van de regering gericht tegen prijsopdrijving en tegen het maken van overmatige winsten. En ook hield de regering een wakend oog gericht op het gebruik van het kapitaal. Waar nodig zorgde zij voor een investering door kanalen welke onontbeerlijk waren voor de volkshuisvesting (faciliteiten voor zekere importartikelen, woningbouw en dgl.).

Met een wel overdachte financiële techniek werkte de regering drie plannen uit, betrekking hebbende op de staatsbegroting, op investeringen en op de financiering der producten en van de handelsomzet. De leiding van de gehele financiële politiek berust bij de Nationale Bank van Polen, die op haar gebied over een zich wijd uitstrekkende executieve macht beschikt. Het is deze Nationale Bank, die biljetten uitgeeft en deze uitgifte controleert in overeenstemming met de toestand, waarin de economische toestand van het land zich bevindt.

Dezelfde bank stelt de omvang van de investeringen vast. De voorname factor, welke de verwezenlijking van het programma der openbare investeringen mogelijk heeft gemaakt, hebben wij te zien in het feit, dat de Poolse begroting een regelmatig aangroeiend surplus te aanschouwen geeft. De cijfers van inkomsten en uitgaven

stijgen parallel aan de algemene ontplooiing van de Poolse economie en men kan constateren, dat de inkomsten sneller stijgen dan de uitgaven.

Het budget-surplus heeft de schatkist in staat gesteld om haar schuld aan de Nationale Bank van Polen af te betalen. Hierdoor komen fondsen vrij voor investeringen en voor het in werking stellen van industriële ondernemingen. Tot nu toe hebben drie begrotingen het Poolse parlement gepasseerd: de eerste liep van 1 April — 31 December 1946, de twee anderen liepen over de jaren 1947 en 1948. Een eenvoudige vergelijking van deze begrotingen zou geen precies beeld geven van hun toename, daar de prijzen in dezelfde perioden eveneens gestegen zijn. Maar indien men deze stijgingen verdisconteert levert een vergelijking dezer begrotingen het volgend resultaat op:

	in- komsten	uit- gaven
	in 1.000 miljoen zloty	
1e kwartaal 1947	34,7	31,6
2e " "	44,8	33,5
3e " "	48,9	35,3
4e " "	95,4	86,0
	223,8	186,4
	in- komsten	uit- gaven
	in 1.000 miljoen zloty	
1e kwartaal 1948	75,9	49,4
2e " "	82,0	62,1
Totaal over maanden 1948	157,9	111,5
Schatting over het hele jaar 1948	317,4	277,6

De inkomsten vloeien voort uit belastingen en uit betalingen aan het Ministerie voor Handel en Industrie als gevolg van winsten uit genationaliseerde ondernemingen. Men moet daarbij niet vergeten, dat de genationaliseerde ondernemingen zowel een omzet- als een winstbelasting betalen. Gaan we tot een specialisering van

deze cijfers van inkomsten en uitgaven over, dan zien we het volgende:

	Inkomsten eerste zes maanden v. 1947 1948 in 1.000 miljoen zloty	
Belastingen en invoer	95,8	74,7
Monopolies	62,1	38,5
Diversen	65,9	44,7
	223,8	157,9
	Uitgaven eerste zes maanden v. 1947 1948 in 1.000 miljoen zloty	
Administratie- onkosten	121,7	69,1
Voedingsmiddelen	46,4	33,1
Diversen	18,3	111,5
	186,4	213,7

Polen's begroting bevat op de kant der uitgaven grote sommen voor maatschappelijk werk. Bij de begroting van 1948 kreeg het Ministerie van Opvoeding 26,900 miljoen zloty, het Ministerie van Cultuur 2,000 miljoen zloty, het Ministerie van Arbeid en van Maatschappelijke Verzorging 8,000 miljoen zloty, het Ministerie van Gezondheidszwezen 7,300 miljoen zloty. Pensioenen eisen 3,800 miljoen zloty op aan levensmiddelen voor de bevolking werd voor 89,300 miljoen zloty uitgegeven.

De muntstabilisatie van Polen wordt nog duidelijker als men de prijzenkurve vergelijkt met de ontwikkeling der credieten en met de uitgave van bankbiljetten. De indexcijfers voor de prijzen op de vrije markt welke in 1947 144,2 bedroegen (100 in 1945) liepen tot het eind van Juni 1948 tot 149,3 op. De investeringscredieten rezen in dezelfde periode van 22,400 tot 142,100 miljoen zloty, de credieten op korte termijn van 56,900 tot 198,700 miljoen zloty (de laatste cijfers omvatten mede de directe credieten door de Nationale Bank verstrekt, welke stegen van 21,900 tot 59,800 miljoen zloty. De uitgifte van bankbiljetten van de Nationale Bank steeg van 60,000 miljoen (eind 1946) tot 89,700 miljoen (eind Maart 1948). Al deze cijfers geven aan hoe voorzichtig de financiële politiek van de desbetreffende autoriteiten is geweest, wier doelstelling gericht was op het voorkomen van inflatie.

De Internationale Jaarbeurs te Poznań vindt plaats van 23 Maart tot 10 Mei 1949

De Internationale Jaarbeurs te Poznan

Om in het algemeen over een jaarbeurs te willen spreken schijnt eigenlijk overbodig, want wie kent deze oeroude instelling niet? Dit grote gebouw met enkele of meerdere kleine gebouwen en meestal ook open terreinen, met duizenden goederen en duizenden opgewonden of vermoeide mensen, en overal vlaggen en nog eens vlaggen...

Er is veel te zien, dikwijls ook iets interessants, er wordt veel gepraat, gegeten en gedronken, en er worden vaak ook orders gegeven en ontvangen, die in sommige gevallen ook inderdaad uitgevoerd worden...

Zo is het in Utrecht en in Brussel, in Parijs en in Milaan. Het doel en nut is overal ongeveer hetzelfde. Men ziet wat het eigen land produceert en ook wat andere

landen produceren. Men knoopt nieuwe binnen- en buitenlandse verbindingen aan, en is met de resultaten min of meer tevreden.

Waarom zou het in Poznan anders zijn? Zijn daar andere, betere resultaten te verwachten?

Ja, geachte lezer, inderdaad. Natuurlijk wordt ook in Poznan veel gepraat, gegeten en gedronken (en hoe goed!), en ook de daar gegeven en ontvangen orders kunnen niet altijd uitgevoerd worden. Maar — de oorlog en zijn vernielingen, de douane-, deviezen- en reisbeperkingen hebben het de zakenlieden van de Westelijke landen in het bereiken en contact houden met Oost-Europa zeer moeilijk gemaakt. De productie en de behoeften van het Oosten zijn slechts

gedeeltelijk bekend en er zijn maanden nodig wil men een bepaald artikel via correspondentie of reizigers in deze landen invoeren of vinden, om niet te spreken van de kosten, van het verschil in talen en gewoonten en, last not least, van de duizend en één verschillende ambtelijke bepalingen en beperkingen.

De jaarbeurs te Poznan biedt nu onzen handelslieden de gunstige gelegenheid met één enkele reis en binnen weinig dagen dit alles en nog veel meer te bereiken. Het persoonlijk contact, wat natuurlijk ook in elk ander land van grote waarde is, is hier van buitengewoon veel belang. De koopman uit het Westen oogst hier ook van dit standpunt bekeken geweldige voordelen.

Terwijl U b.v. in Kopenhagen of Londen met één of tien consumenten of producenten in contact komt, wordt U in Poznan met één slag met de consumptie en/of productie van het gehele land bekend, want de handelsconstructie van Polen, zoals U in mijn artikel in het Januari-nummer van dit blad kunt lezen, is van dien aard, dat iedere consumenten-, resp. producenten-groep in één hand n.l. in een „Centrale” verenigd is, en, omdat deze centrales zelf op de jaarbeurs in Poznan exposeren en leidende persoonlijkheden naar deze jaarbeurs zenden om inlichtingen over de buitenlandse productie te verkrijgen en verbindingen aan te knopen, zo is men daar minder op de welwillendheid van de consument en/of producent aangewezen, meer echter op het ja en neen van de instanties. En dit ja te verkrijgen is Uw grote kans op deze jaarbeurs. Niet te vergeten is ook, dat Polen, dank zij zijn geografische ligging

het handelscentrum van Oost-Europa vertegenwoordigt en deze jaarbeurs daardoor niet alleen binnenlandse deelnemers en bezoekers, maar ook dezulken uit de Scandinavische landen, Finland, Rusland, Roemenië, Bulgarije, Yegoslavië, Hongarije en Tchecho-Slowakije, in Poznan verzamelt. Dit feit verschaft ons de gelegenheid om ook met deze buurlanden van Polen, die anders voor ons min of meer moeilijk bereikbaar zijn, in een veelbelovend contact te komen.

Van bijzondere betekenis voor Nederlandse fabrikanten en kopers is, dat Nederland dit keer officieel deelneemt, wat de waarde van onze expositie sterk naar voren brengt.

Dank zij de medewerking van de Heer R. H. Schaaafsma, de leider van de Dienst voor Buitenlandse Jaarbeurzen, die gezamenlijk met een Hollands architect en een staf van ervaren medewerkers de Nederlandse afdeling bijzonder

mooi opbouwt en inricht, belooft deze bijzonder aantrekkelijk te worden.

Ook heeft de Heer Schaaafsma voor een gemakkelijke en gerieflijke reis gezorgd, want door zijn afspraak met de K.L.M. staat bezoekers van de jaarbeurs een extra vliegtuig ter beschikking.

De Internationale Jaarbeurs te Poznan wordt gehouden van 23 April—10 Mei, een tijd, waarin daar gewoonlijk het mooiste voorjaarsweer heerst.

Over visa- en deviezenkwesties en alle andere met deze jaarbeurs verbonden quaesties verstrek ik gaarne, als ere-vertegenwoordiger van deze jaarbeurs, in mijn kantoor Waldeck Pyramontlaan 20, tel. 27997, alle gewenste inlichtingen. Aanmeldingen kunnen eveneens bij mijn plaats vinden.

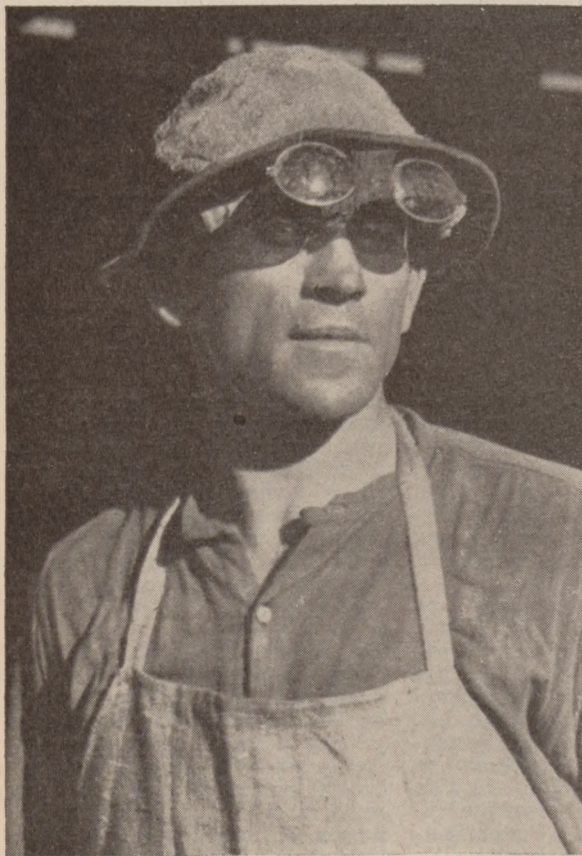
H. SANDIG.

Telegrammen:

Sandhol Amsterdam.

Bank:

Ned. Handel-Mij., Minervaplein.

Voorman in de Poolse staalindustrie

Projecten voor een nieuwe staalfabriek

Men weet, dat Polen voornemens is in het kader van het zesjarenplan een grote staalfabriek te bouwen met een capaciteit van 1.5 miljoen ton staal per jaar — even veel, als in 1947 alle staalfabrieken van Polen tezamen produceerden.

Zoals aangekondigd is, zullen de installaties voor deze enorme fabriek geleverd worden door de Sovjet-Unie, overeenkomstig de termen van de overeenkomst, die in Januari 1948 tussen beide landen gesloten is.

De voorbereidingen verkeren thans in een vergevorderd stadium. Omvangrijke werkzaamheden worden uitgevoerd op het terrein, waar de nieuwe staalfabriek gebouwd moet worden.

De voorbereidende studies zijn in April 1948 overgelegd aan het Ministerie van Industriële Productie, die ze ter hand heeft gesteld aan specialisten van de Sovjet-Russische staalindustrie. Men verwacht dat de uiteindelijke correctie van de plannen weldra gereed zal zijn. Het object is dermate belangrijk, dat er omvangrijke voorbereidende maatregelen nodig zijn om het noodzakelijke kader van specialisten op te leiden.

2.200.000 m³ fundamenteën zijn reeds uitgegraven. Het terraswerk zal 1.450.000 m³ omvatten, 7 miljoen m³ gebouwen worden opgetrokken, zij zullen een oppervlakte van ongeveer 35 ha beslaan. Het gewicht van het materiaal zal ongeveer 3.250.000 ton bedragen.

Deze staalfabriek zal er op ingericht zijn om het fysieke werk van de mens te vervangen door verichtingen van machines. Zij zal breken met de verouderde installaties, die thans nog de overhand hebben in de Poolse staalindustrie.

Oude Kunst

Op het titelblad van ons tijdschrift treft de lezer een reproductie aan van de oude tapijten met het wapen van het Poolse Koninkrijk.

In het blad zelf geven we enige oude afbeeldingen van gobelins en wandtapijten die Bijbelse geschiedenis en andere tafereelen uitbeelden.

Zij dateren uit de tijd van de Renaissance; en juist deze wandtapijten moeten tot het hart van de Nederlanders spreken.

Zij zijn de verwezenlijking van de heerlijke kunstuiting welke in de 16e eeuw ook in de Verenigde Nederlanden bloeide, die in die tijd een politieke eenheid vormden.

Deze tapijten zijn geweven in Brussel, in opdracht van de Poolse Koning-Maecenas, een tijdgenoot van Karel de Vde en Philips de Iide, Elisabeth van Engeland, Frans I van Frankrijk nl. koning Siegmund August.

De Ordemantel van de H. Geest was een geschenk van Lodewijk XIV aan de heldhaftige Poolse koning, de verdediger van Wenen, Jan III Sobieski.

We zouden nog veel meer afbeeldingen kunnen geven van kunstschaten: o.a. van reliquiën, kronings-attributen uit de 13e eeuw, geschonken aan Jan Sobieski door de Paus, de eerste druk van de Gutenberg Bijbel, de scepter van de laatste koning van Polen, oude wapenrustingen met goud ingelegd en in het bijzonder de 136 wandtapijten en gobelins, werkstukken vervaardigd in Brussel in de 16e eeuw, waarvan de kleuren zo levend en indrukwekkend gebleven zijn als drie honderd jaar geleden. Dat alles vertegenwoordigt een deel van de Poolse volksschat en werd in 1939 geëvacueerd naar de geallieerden, eerst naar Frankrijk, vervolgens naar Engeland, waar men de grootste zorg aan de dag heeft gelegd voor deze Poolse kunstschaten.

Vervolgens werden de voorwerpen naar Canada verscheept, dat ook tot de bondgenoten behoorde...

De kunstschaten, waarom het hier gaat, hebben een lange en stormachtige geschiedenis achter de rug. Wij geven die hier in het kort weer; aan het einde van de 18e eeuw, ten tijde van de deling van Polen door Pruisen, Rusland en Oostenrijk werd de koningsschat geroofd, evenals alle andere kunstvoorwerpen en reliquiën, die ondergebracht waren in het slot Wavel te Krakau.

Het merendeel ervan werd door Pruisen geroofd. De Hohenzollerns namen de kronen van de Poolse koningen weg en versmolten ze, om goud te verkrijgen en op deze wijze de sporen van iedere Poolse souvereiniteit geheel uit te wissen.

Toen Polen in 1918 zijn onafhankelijkheid weer terugkreeg, hebben de Poolse diplomaten en geleerden zich ontzaggelijke moeite getroost om uit Berlijn, Petersburg en Wenen alles terug te halen wat nog restte van de Poolse eigendommen.

In Berlijn vooral stuitte men op grote moeilijkheden, omdat de geallieerden, terwille van de vriendschap met de Duitsers, de navorsingen der Polen zeer bemoeilijkten.

Gemakkelijker ging het in Rusland, waar door toedoen van Lenin besloten werd Polen alles te overhandigen, wat eventueel gevonden zou worden, o.a. waren daarbij de 136 wandtapijten, destijds door de Poolse koning Siegmund in de 16e eeuw in Brussel besteld.

Na de dood van de koning, die zonder nakomelingen stierf, werd de collectie, door hem bij testament, aan het Poolse volk vermaakt.

Van 1600 af werden deze kunstschaten het onbetwiste eigendom van het Poolse volk en ze werden door dit volk in hoge ere gehouden.

Met hun prachtige kleuren, vorm-

den de rijke wandkleden en gobelins, tot voor kort, de kostbaarste schat van het Wavelslot, het Poolse Versailles, het Poolse Windsor-paleis.

In 1939, gaf de toenmalige Poolse regering, met het oog op de dreigende inval der Duitsers, de opdracht, de Poolse schatten uit het Wavelslot weg te voeren, eerst naar Roemenië en vervolgens naar Frankrijk.

Dit alles geschiedde tijdens de oorlog, onder het bombardement der Duitse vliegtuigen, die de wegen onder vuur hadden genomen.

Toen die schatten tenslotte in Roemenië waren, heeft van Ribbentrop alle diplomatieke middelen aangewend, om door dreigementen, eisen, en omkoperij, in het bezit te komen van de uit Polen weggevoerde schatten van het Poolse volk.

De toenmalige Roemeense regering hield zich echter in de moeilijkste situatie, waarin ze verkeerde, ondanks alle druk, heel flink en maakte het mogelijk dat de Poolse kunstschaten verder weggevoerd werden.

Na een moeilijke tocht, kwamen ze eindelijk in Frankrijk aan. Ook de Franse regering gedroeg zich in deze aangelegenheid zeer sympathiek.

Eerst stond ze toe dat de Poolse eigendommen daar ondergebracht werden, daarna schiep ze voor de Polen de mogelijkheid — en dat

Noach in gesprek met den God-Vader

nog wel na de capitulatie van Petain — om de Poolse kunstschatten ongehinderd naar Groot-Brittannië over te brengen. In Engeland boden de regeringsinstanties alle mogelijke hulp. Na de ervaringen met Frankrijk begreep men, dat Europa niet voldoende veiligheid bood en met behulp van de Britse regering, werden die schatten naar Canada overgebracht, waar men veronderstelde, dat ze veilig zouden zijn. **Helaas was dat een grote vergissing.**

De aankomst van de Poolse schatten op het Amerikaanse continent, had in Amerika een geweldige belangstelling opgewekt.

Dit is zeer goed te begrijpen, op grond van het feit, dat de waarde van deze schatten heel groot is en dat dit rijke doch nieuwe land in verhouding, arm op het gebied van kunst is.

Er werden vele suggesties aan de hand gedaan, om de schatten in dit of dat museum van het land onder te brengen.

De toenmalige Poolse Premier in ballingschap, generaal Sikorski, weigerde met alle beslistheid, om deze pogingen te ondersteunen.

Na zijn dood begon men opnieuw in die richting te werken.

Tenslotte is in 1945 in Warszawa een nieuwe regering ontstaan. Alle verbonden staten, waaronder ook Canada, erkenden dit bewind als de rechtmatige Poolse regering.

Als gevolg hiervan hebben ook alle bondgenoten, waaronder Canada, de erkenning van de zich te Londen bevindende Emigrantenregering, ingetrokken.

Enkele maanden na deze erkenning, verscheen de nieuwe gezant uit Warszawa in Canada en eveneens installeerde de nieuwe Canadese vertegenwoordiger zich te Warszawa.

Maar toen de Poolse gezant in Ottawa naar de Poolse schatten informeerde, die in Canada opgeborgen waren, verklaarde de Canadese regering, dat ze volstrekt niets omtrent hun lot wist.

Een paar dozijn geweldig grote kisten, waarin onschatbare kunstwerken opgeborgen waren, waren verdwenen zonder dat de regering, onder wier bescherming die schatten zich bevonden, daarvan op de hoogte was.

Gelukkig zijn er in Canada en Amerika, buiten de slecht ingelichte regering, ook particuliere detectivebureaux, die zonder veel inspanning, na een paar dagen, aan het licht brachten, wat de regering in de loop van twee maanden, niet te weten was gekomen. Op deze wijze kon de Poolse re-

gering de Canadese ervan op de hoogte brengen, dat de Poolse schatten, waarvan die regering niets wist, zich in twee Canadese kloosters bevonden, waar ze in het geheim bewaard werden door de voormalige emigrantenregering. Het betreft hier het Redemptoristenklooster in St. Anne de Beaupre in Quebec en het klooster van het Bloed van Jezus, te Ottawa.

Het schijnt dat de Poolse schatten zeer in de smaak gevallen zijn van de beide kloosters, want hun priors gaven te kennen, dat ze niet van plan waren deze schatten aan de Poolse regering terug te geven. Wat deed de Poolse regering toen? Ze deed, wat iedere andere regering, waar ter wereld ook, hetzij dan Nederlandse, Belgische, Zweedse, Zwitserse, Portugese, Vaticaanse in haar plaats zou hebben gedaan.

Polen wendde zich tot de Canadese regering om in deze kwestie tussenbeide te komen.

De Canadese regering verklaarde daarop, dat zij niet tussenbeide kon komen.

De staat Ottawa, die een onderdeel vormt van Canada, is zelfstandig.

De gouverneur van de staat, waartoe Quebec behoort, een zekere Mr Duplessis, verklaarde openlijk, dat de tegenwoordige Poolse regering hem niet beviel en dat hij daarom er ook niet aan dacht deze Poolse schatten uit te leveren.

De Canadese centrale regering wist deze beweegredenen naar waarde te schatten.

Maar ondanks de opvattingen van de Eerwaarde Priors dier kloosters, ondanks de eigendomsopvattingen, die gouverneur Duplessis er op na schijnt te houden, is de zaak niet als afgedaan te beschouwen en kan ze dus ook niet afgedaan zijn.

Het antwoord van de Canadese regering schept in de tegenwoordige tijd een precedent in de netelige quaestie van het aantasten van vreemd eigendom.

De kwestie van de teruggave der kunstvoorwerpen is thans zeer actueel geworden.

Het is niet een zaak, die alleen Polen raakt. Het is van het grootste belang, of het Europese Recht hier zal zegevieren.

Daarom tracht de Canadese Pers betere argumenten in het veld te brengen dan ze tot nog toe gedaan heeft.

Ze verklaart, dat de Canadese regering inderdaad de Poolse regering erkend heeft, maar dat het in het belang van Polen is, dat deze schatten in Canada blijven. Wie weet, zo voeren deze goede vrienden van Polen aan, misschien

komt er oorlog in Europa? Misschien zullen de Russen de Poolse kunstschaten naar Kamschatka voeren?

Dat zijn zeer verdachte argumenten. Ook al zou men rekening moeten houden met de perspectieven van een nieuwe oorlog, toch mag iedere regering zich het recht voorbehouden, waar ze haar kunstschaten, haar Rubensen, haar Rembrandts, haar Van Goghs opgeborgen wenst te zien.

In dit opzicht hebben toch alle gelijke rechten, of het nu een Hollandse, een Portugese, of in dit geval, een Poolse regering betreft. Als het om het argument gaat, dat

de schatten eventueel naar Rusland gevoerd kunnen worden, dan kunnen dat alleen argumenten zijn van mensen, die niet weten, dat juist de socialistische Sowjet-Unie de Poolse schatten in 1918 terug gaf, kunstschaten, die het Czaristische Rusland Polen eens ontnam en die nu door Canada achtergehouden worden.

Op het ogenblik keren uit de Amerikaanse, Franse en Sowjet-zone van Duitsland heel veel waardevolle Poolse kunstschaten naar Polen terug, die eens door de Duitsers geroofd waren.

Hoogst behulpzaam zijn de Amerikanen geweest bij de teruggave

van het grootste Poolse kunstwerk uit de Middeleeuwen, het Mariaaltaar van Krakau, dat nu weer ondergebracht is binnen Poolse muren.

Het is treurig, dat de Canadese regering dit goede Amerikaanse voorbeeld niet volgt, en in plaats daarvan het standpunt van een gouverneur Duplessis inneemt.

Achteraf beschouwd ware het misschien in 1939 nog beter geweest om de kunstschaten daar te laten, waar ze op dat ogenblik waren. Men zou ze dan wellicht terug hebben gekregen, terwijl ze nu aan gene zijde van de Oceaan worden vastgehouden.

F. N.

Sanatorium voor T.B.C. patientjes

De strijd tegen de *Tuberculose*

Het spreekt van zelf, dat de onmenselijke wijze waarop de bezetters in Polen hebben huisgehouden, het cijfer van de tuberculoselijders onrustbarend heeft doen stijgen en dat deze ziekte speciaal onder de kinderen angstwekkend woedt. Met onverminderde kracht wordt de strijd tegen deze vijand van het mensdom aangeboden en Polen ziet zich hierbij op krachtige wijze door de Scandinavische landen gesteund.

In de Meimaand van het afgelopen jaar werd er een overeenkomst aangegaan met het Deense Rode Kruis en met de United Nations International Childrens Emergency Fund (U.N.I.C.E.F.), waarbij een formele campagne werd ontworpen. Over heel Polen zouden Scandinavische klinieken worden geopend met 1 Deense, 1 Noorse en 2 Poolse doctoren, in ieder vojevodeschap zou een Scandinavische docter regelmatig het toezicht houden over 3 eenheden. Alle gemengde anti-tuber-

culose eenheden zouden met een personeel van 300 mensen werken, waarvan 60 (11 doctoren daarbij inbegrepen) uit Scandinaviërs zouden bestaan. Polen zou de helft van de onkosten dragen, de andere helft zou door het Deense Rode Kruis en door de U.N.I.C.E.F. worden betaald.

Ongeveer 250.000 kinderen en jonge personen van de leeftijd van 2—20 werden dadelijk onderzocht. In September van het afgelopen jaar waren 1,760,840 patiënten over het hele land onderzocht, waarvan 400,000 inspuitingen hadden ondergaan. De Scandinaviërs zullen tot Januari 1950 hun bijstand blijven verlenen; men hoopt dan het onderzoek tot 6000,000 personen te hebben uitgestrekt.

Aan de te Kopenhagen gevestigde anti-tuberculose instituten studeren op het ogenblik enige Poolse specialisten, die kennis zullen nemen van de laatste wetenschappelijke resultaten op dit gebied.

Eugina Cotton en Madam Irena Joliot Curie op bezoek bij de Poolse Vrouwenbeweging

Op het einde der negentiende eeuw en in het begin der twintigste eeuw, toen in andere Europese landen, grote bewegingen onder de vrouwen van die landen ontstonden, die de strijd opnamen voor de emancipatie der vrouw, was de vrouwenbeweging in Polen heel klein. De regeringen der drie roofstaten beijverden zich om de Poolse werkende massa economisch achterlijk, arm en dom te houden. Dit trof de Poolse vrouw nog meer dan de andere bevolkingsgroepen, aangezien zij economisch ongehoord uitgebuit en in politiek opzicht van alle rechten beroofd werd.

De arbeidersklasse heeft in haar programma en leuzen, die ze in haar strijd voor de nationale en sociale bevrijding opgesteld heeft, steeds de bevrijding van de vrouw en haar rechtsgelijkheid duidelijk naar voren gebracht.

De grote massa begrijpt echter, dat de vervulling van deze eisen niet eerder bereikt kan worden, dan nadat de macht in de handen van het volk is overgegaan.

Rechten der Vrouw

in het democratische Polen

Geschreven door

Zofia Gawronska-Wasilkowska,
rechter bij het hoogste gerechtshof
in Polen

Toen Polen in 1918 zijn nationale onafhankelijkheid verworven had, werd de eis van de rechtsgelijkheid der vrouw weer met nadruk aan de orde gesteld. De grondwet van Maart 1921 waarborgt de vrouw de rechtsgelijkheid met de man. In werkelijkheid lag de weg tot de werkelijke rechtsgelijkheid der Poolse vrouw nog ver in het verschiet.

De tussentijdse oorlogskabinetten van Polen tot 1939 hebben op dit gebied niets gedaan om de rechtsgelijkheid der vrouw te garanderen.

Onder de massa's der Poolse vrouwen heerste onwetendheid, analfabetisme en achterlijkheid, de erfenis van het roofzuchtig regiem in het verleden. De massa's der Poolse vrouwen vormden, omdat ze niet verlicht waren en zich afhankelijk voelden van hun man, de goedkoopste arbeidsreserve. Daarbij kwam nog, dat ze meestal vakbekwaamheid in hun bedrijven misten.

Zij konden dus slechts daar werk vinden, waar de geringste vakbekwaamheid vereist werd en waar de laagste lonen betaald werden. De werkeloosheid woedde veel meer onder de vrouwen dan onder het mannelijke bevolkingsdeel.

Voorts kregen de vrouwen veel lager lonen ook dan, wanneer ze

de zelfde kwaliteiten bezaten als de man.

Het feit, dat er geen voldoende kinder- en moederbescherming bestond, verergerde de positie van de vrouw in belangrijke mate.

Ondanks het feit dat de vrouw het formele recht bezat om de bestaande scholen te bezoeken, kon ze toch niet na het voltooiën van een hogere opleiding een daarmee overeenkomstige plaats innemen. Op het gebied van het burgerlijk recht, bestond er discriminatie t.o.v. de vrouw. In het huwelijk was de man heer en meester van het gezin.

Alleen de vader kon juridisch voor zijn kinderen optreden en hun voogd zijn, hij had het goed van vrouw en kind onder zijn beheer. De plaats van de vrouw in het openbare leven, in het parlement, bij het zelfbestuur en bij de rechtbank was buitengewoon klein.

De massa's der Poolse vrouwen kwam niet boven de toestand der horigheid, de afhankelijkheid van en de ondergeschiktheid aan de man uit.

De omwenteling, die in het jaar 1944 in Polen zijn intrede gedaan heeft bracht pas de rechtsgelijkheid van de vrouw.

Tegelijk met de machtsovername door het volk, werd ook de vrouw

bevrijd van de slavernij en de onderdrukking.

In overeenstemming met het ideële doel van het democratisch Polen werd ook de rechtsgelijkheid van de vrouw grondslag van het nieuwe Recht. Deze rechtsgelijkheid van de vrouw kwam niet alleen tot uitdrukking in de grondwet, die haar officieel vaststelde, maar ook op elk gebied van het openbare leven, zowel politiek, economisch als ook cultureel...

De tegenwoordige rechten der Poolse vrouwen zijn gebaseerd op de grondwet van 19 Februari 1946 en op de bijzondere bepalingen voortvloeiende uit die grondwet; een grondwet, die de rechtsgelijkheid garandeert aan alle staatsburgers zonder aanzien des persoons. Deze artikelen garanderen de vrouw het volle recht om te kiezen en gekozen te worden voor de Rijksdag, zowel voor de centrale als ook voor de plaatselijke bestuurslichamen.

Ze garanderen de vrouwen ook de onbeperkte toegang tot alle openbare ambten.

Ze verzekeren haar de alzijdige deelname aan de wederopbouw van het land, aan het omvormen van het openbare leven van het volk. Met alle duidelijkheid zij hier te kennen gegeven, dat de kwestie van het activeren der vrouw en van haar maximale deelname in alle takken van het leven een voortdurende zorg uitmaakt van de democratische staat en zijn regering.

De Poolse vrouw, die voor haar vrijmaking strijdt, stoot niet op hinderpalen van de zijde der regering, maar in tegendeel spoort deze haar aan in haar streven om de vrouw op de leidende posten te plaatsen.

Meer dan 250 vrouwen bekleden in het nieuwe Polen het ambt van rechter en van Officier van Justitie. Duizenden vrouwen zijn raadsvrouw bij de rechtbanken in de provincies, de districten en de gemeenten.

Meer dan 200 vrouwen zitten in

het stads- of gemeentebestuur. Honderdduizenden zijn leden van gemeentelijke organisaties, zitten in het bestuur van vakorganisaties, van de fabriekscoöperaties, de boerenorganisaties en in de leiding van de politieke partijen. 40% van de toehoorders op de hogere onderwijsinstellingen zijn vrouwen; en niet alleen leggen ze zich hierbij toe op de studie der klassieken, maar ook op allerlei andere vakken, zoals Polytechniek, Medicijnen, Rechten e.d. De opleiding van de vrouw in het bedrijfsleven is zeer uitgebreid. De vrouwen nemen belangrijke plaatsen in op dit gebied, ze vormen een deel van het scholingskader en ze zijn specialisten in allerlei takken van de industrie.

Ook op het gebied van de literatuur nemen de vrouwen een opvallende plaats in. De regering geeft er zich rekenschap van, dat de eeuwenlange slavernij en vernederingen der vrouwen de hinderpalen vormen op de weg naar de rechtsgelijkheid met de man.

Daarom ook is het een van de belangrijkste taken, die de regering zich gesteld heeft, om de vrouw te helpen bij de strijd tegen het analphabetisme, de verbreiding van de beschaving en de cultuur onder de vrouwenmassa's.

In het hele land vinden cursussen plaats, dank zij de financiële steun van het grote aantal vrouwen van de Vrouwen Liga, die alom werkzaam is. Die cursussen streven er naar het bewustzijn der vrouwen op cultureel, politiek en maatschappelijk gebied te verhogen.

Doch ook het bedrijfsleven wordt niet verwaarloosd, men wil het de vrouw mogelijk maken op dezelfde hoogte te komen als de man en haar daardoor gelijke kansen in het leven geven.

De successen van de vrouwen zijn niet kleiner dan die van de man op het gebied van de economie, de politiek en de cultuur.

In het democratische Polen wordt het principe van gelijk loon voor gelijke arbeid verwezenlijkt, zonder welke grondslag er geen wer-

kelijke rechtsgelijkheid voor de vrouw bestaat.

In alle takken van lichamelijke en geestelijke arbeid krijgt de vrouw dezelfde vergoeding als haar mannelijke collega.

Het aantal vrouwen werkzaam in het bedrijfsleven is zeer gestegen. Het is de moeite van het vermelden waard dat het aantal georganiseerde vrouwen bijna één miljoen bedraagt.

In de industrie werken meer dan 300.000 vrouwen, waarvan het merendeel geschoold is; hierbij zorgt een zeer uitgebreid scholingsapparaat voor de voortdurende vervolmaking van hun kundigheden, waardoor hun bestaan systematisch ook materieel verbeterd wordt.

Niet zelden treffen wij heden in de ondernemingen vrouwen aan op een leidende post, d.w.z. als directeur van een fabriek, of een coöperatieve vereniging en dgl.

De weg om vooruit te komen staat nu voor haar open!!

Met het oog op haar moederplichten omgeeft de staat de vrouw met bijzondere zorgen.

De grondwet van 28-2-1948 staat op hetzelfde peil als die van de U.d. S.S.R., die de meest vooruitstrevende ter wereld is, op het gebied van de bescherming der moeder.

Ze garandeert twaalf weken voor en na de bevalling vol betaald uurloon.

Een zwangere vrouw kan niet ontslagen worden. In de tijd dat het kind gezoogd moet worden, geniet de moeder veel faciliteiten en heeft ze het recht, in de daarvoor bestemde tijden, het werk te verlaten om haar kind de borst te geven, waarbij haar loon niet bekort wordt.

De grondwet garandeert de Poolse werkende vrouw een reeks van andere faciliteiten.

Ze beschermt haar tegen oververmoeidheid, garandeert haar haar nachtrust enz.

Een van de belangrijkste kwesties voor de werkende vrouw is, dat ze het recht heeft haar kind in een

Het Katholieke Polen van heden

kinderbewaarplaats onder te brengen.

Het is een feit, dat de volwaardige werkzaamheid van de vrouw in het bedrijf, pas dan gegarandeerd kan worden, in die landen, waar de kinderbewaarplaatsen en kleuterscholen goed ontwikkeld zijn, zodat de zorg voor het kind gewaarborgd wordt gedurende de tijd dat de moeder werkzaam is. De volksregering stelt alles in het werk om deze kinderbewaarplaatsen zo veel mogelijk uit te breiden.

In het tegenwoordige Polen is het aantal kinderbewaarplaatsen 25 maal groter dan in 1939 en de begroting van 1949 trekt grote bedragen uit om deze kinderbewaarplaatsen en kleuterscholen nog meer uit te breiden.

De resultaten, die met behulp van de vrouwen, dank zij de bescherming van de kant der regering, aan het bedrijfsfront bereikt worden, zijn verbazingwekkend. De vrouwen nemen deel aan de wedstrijd om de hoogste productie in de bedrijven te verkrijgen. Meer dan 16000 stootbrigadiers werken aan de volvoering van het plan.

De Poolse vrouw staat met geestdrift achter de volksregering, die haar de lang begeerde rechten garandeert en helpt verwezenlijken. De actieve rol, die de Poolse vrouw speelt, kan door ieder worden vastgesteld.

Daarom is het ook geen wonder, dat de oude overblijfselen van de slavernij en van verfoeilijke maatregelen overal verdwijnen.

Millioenen Poolse vrouwen geven er zich rekenschap van, dat haar lot eng verbonden is aan het lot van de arbeidersklasse...

Ondanks alle successen is er nog veel te doen om alle vrouwen op te heffen en tot het bewustzijn te brengen, van de rol, welke ze in de toekomstige maatschappij als vrije, gelijkberechtigde mensen, te vervullen hebben.

De resultaten, die tot nog toe bereikt zijn, geven de Poolse vrouw de weg aan waarop ze in de toekomst heeft voort te gaan.

Wij laten hieronder volgen een rede, die Kardinaal Griffin gehouden heeft ter gelegenheid van de herdenkingfeesten van het Ratcliffe College, Leicester, na een bezoek aan Polen in de tijd dat de thans overleden Kardinaal Hlond nog primaat van Polen was.

Hoewel dus reeds van enige tijd geleden menen wij toch dat het ook thans nog belangrijk is de indrukken van de Kardinaal weer te geven. Er zijn vier punten, aldus de Kardinaal, waarop ik — naar aanleiding van mijn bezoek aan Polen — de nadruk wil leggen. Zij vormen de voornaamste indrukken waarmee ik ben teruggekeerd.

De eerste is het feit van de enorme verliezen aan levens en goederen welke Polen heeft geleden door de oorlog en door het vaste voornemen van de Nazi's om de Poolse natie te vernietigen. Behalve de soldaten die in gevechten het leven lieten, zijn meer dan 5 miljoen Polen vermoord in concentratiekampen in Duitsland en Polen.

In één kamp werden er twee en half miljoen vermoord en gecremeerd, in een ander meer dan twee miljoen. Tot de slachtoffers behoorden 2 bisschoppen en duizenden priesters.

In Warszawa woonde ik een mis bij in een Jezuitenschool, waar de relikwieën zijn van de Heilige Andreas Robola, een Jezuiten-martelaar. In de kelder van het huis rusten de lichamen van 25 Jezuiten-priesters en van enige vooraanstaande leken, die gedurende de bezetting door de Nazi's werden doodgeschoten. Na de mis gebruikte ik het ontbijt met de geestelijken en twee van de priesters, gaven mij een ooggetuigenverslag van deze afschuwelijke moordpartij, waaraan zij zelve slechts ontsnapt waren omdat de Duitsers dachten dat zij reeds dood waren. In Bydgoszcz met een bevolking van 140.000, werden 20.000 mensen, waaronder verschillende geestelijken, doodgeschoten op de pleinen van de stad.

Als men door de straten van Warszawa wandelt ziet men gedenktekens op de plaatsen waar mensen werden neergeschoten. Altijd kon men op bijeenkomsten van priesters een groot aantal aantreffen die geleden hadden in de concentratiekampen van Dachau. Een diocees verloor 50% van haar priesters. Deze moordpartijen in het groot hebben er toe geleid dat er bijna geen familie in Polen is die geen verliezen heeft onder haar naaste verwanten.

Van een vrouw die ik ontmoette waren man en 4 zonen in een concentratiekamp gedood. Er zijn duizenden wezen waarvoor gezorgd wordt door de Caritas organisaties.

Voorts zag ik de ernstige verwoestingen, in Warszawa en Gdansk en ook in de haven van Gdynia. Sommige dier verwoestingen waren veroorzaakt door gevechtshandelingen, maar in bepaalde plaatsen zoals b.v. in Warszawa, waren hele stukken weggevaagd door opzettelijke vernielingen. De eens zo beroemde Kathedraal van Warszawa, werd geheel opgeblazen door de Duitsers voordat ze wegtrokken. De gehele wereld heeft gehoord van de huis na huis vernieling, die plaats vond in het Ghetto van Warszawa. De haven van Gdynia, die de Poolse natie had gebouwd en waarvoor offers werden gebracht, werd vernield toen de Nazi's weggingen.

Mijn tweede indruk was, dat Polen een zeer arme natie is. Er rijden maar weinig auto's. Er zijn bijna geen landbouwmachines en meestal wordt het landbouwwerk niet mechanisch verricht. Ik zag hele families met hun handen hard werken in de velden, aanplantende en wiedende. Duizenden zijn nog arm. Velen worden geholpen door de Caritas organisaties, die op hun beurt geholpen worden door de Polen zelf, en door de hulp van buiten. Ik bezocht het hoofdkwartier van de Caritas organisatie te Krakau en het ontvangstdepot te Gdynia. De vertegenwoordigers drukten hun dankbaarheid uit voor de giften en speciaal voor de uit Engeland gezonden hulp.

Ik ben er diep van overtuigd dat mijn land de pogingen om een grote bondgenoot te helpen zal ondersteunen.

Het ontvangstdepot te Gdynia liet erop dat de giften worden verdeeld volgens de wensen van de gevers. Terwijl ik in Gdynia was, bezocht ik drie soepkeukens. Ik zag hoe dankbaar het volk was voor de geboden hulp.

De derde en sterkste indruk die ik kreeg, was echter die betreffende de kracht van het Katholieke leven in Polen. Polen is een Katholiek land en het geloof van het volk is diep, eerlijk en overtuigend. Ik had het grote voorrecht aanwezig te zijn in Lowitz bij de Corpus Christi processie. Lowitz is een kleine plaats, waarheen de mensen waren gekomen van afstanden van 50 mijl en verder, om aan de processie deel te nemen. Vele jonge mannen en vrouwen kwamen in de traditionele, schilderachtige boerendrachten en de gehele aanblik was er een van schoonheid en kleur. De devotie van het volk was intens en men zong krachtig en met enthousiasme. Er waren ongeveer 50.000 mensen aanwezig in het kleine plaatsje en na de mis hielden wij een processie door de straten. Toen alles was afgelopen werd ik op overweldigend hartelijke wijze begroet. Men verwelkomde mij als vertegenwoordiger van de Katholieke kerk in Engeland en als een Engelsman, die een vriend van Polen was.

Tesamen met Kardinaal Hlond heb ik 2.500 km afgelegd, voor het grootste deel per auto en tweemaal per vliegtuig. Zo heb ik geheel Polen bezocht. Overal waar wij kwamen werden wij door een enorme mensenmenigte met groot enthousiasme ontvangen. In elk dorp waar wij doorreden waren erepoorten opgericht, de auto stopte en er werden toespraken gehouden in verschillende talen door priesters, door vertegenwoordigers van de parochie, door padvindsters en padvindsters en door kleine kinderen, die bouquetjes mooie bloemen aanboden. Als we een stad naderden werden wij meestal tegemoet gereden door een eregarde bestaande uit inwoners en zelfs uit kleine jongens te paard, wat zeer vermakelijk was. Tweemaal werd onze auto zelfs opgetild door enthousiaste mensen. Ik had het voorrecht in verschillende grote vergaderingen waar duizenden aanwezig waren, te spreken.

In Lublin bezocht ik de Katholieke Universiteit en voor een groot aantal toehoorders spraken studenten over hun verering voor Newman en Chesterton en vertelden mij dat zij Engelse Katholieke auteurs bestudeerden. Deze jonge mensen waren vol van het enthousiasme van de jeugd en zij keken met verlangen uit naar de geestelijke en materiële herbouw van hun land.

De laatste Zaterdag vlogen wij van Gdynia naar Bydgoszcz. Bij aankomst op het vliegveld werden wij opgewacht door duizenden mensen, en de weg van het vliegveld naar de kerk, een afstand van minstens drie mijl, was omzoomd door een juichende menigte. Elk huis was versierd. Er hingen vlaggen en er werden bloemen geworpen door de mensen langs de weg en uit de huizen. Wij arriveerden bij de kerk, waar een grote menigte zich verzameld had om met ons de Poolse Vespers te zingen. Zelfs het kleinste kind bleek zowel de wijs als de woorden te kennen en het geluidsvolume was overweldigend. Toen werden wij in plechtige optocht geleid naar het huis van de priester en de menigte bleef gedurende 5 uur verzameld ons roepende om op het balkon naar buiten te komen.

De volgende dag, Zondag, was het feest van de kerk. Missen werden opgedragen met korte tussenpozen en duizenden ontvingen de H. Communie. Ik droeg om 8 uur in de kerk een mis op en kardinaal Hlond celebreeerde een mis op een altaar, opgericht buiten de kerk, waar 12.000 mensen aanwezig waren. Daarbij waren jongens en meisjes van lagere en middelbare scholen, padvindsters en padvindsters en de leden van het Legioen van Maria tegenwoordig. Daarna wandelden wij terug naar het huis van de priester, waar mij een prachtige medaille werd aangeboden door de

jeugd van Bydgoszcz en waar mij gevraagd werd een korte redevoering te houden. Met grote moeite overreedden wij de jonge mensen om naar huis te gaan om te ontbijten. Daarna volgde om half elf een processie van het Heilige Sacrament en een Plechtige Hoogmis in de kerk. Dit duurde tot 1 uur.

Dit was de dag, zo vertelde men mij, waarop de parochiekerken in Polen hun Patronaatsfeesten vieren.

De laatste dag bracht ik een bezoek aan het heiligdom van Onze Vrouwe van Czestochowa. Dit heiligdom dateert uit de 14e eeuw, en wordt altijd met veel liefde en eerbied beschouwd door het Poolse volk. Het was daar, dat het vorig jaar de gehele natie werd opgedragen aan het Onbevleete Hart van Maria. Anderhalf miljoen mensen waren voor deze plechtige opdracht gekomen naar het heiligdom te Czestochowa. De kapel zelf is schoon en rijk versierd met geschenken die door de eeuwen hierheen gezonden zijn.

Ik werd allerhartelijkst ontvangen door de bisschop, de geestelijkheid en het volk toen ik om 2 uur 's middags in Czestochowa aankwam. Door de bezoeken aan de kerk en het heiligdom was het niet voor 4 uur, dat wij vrij waren om de lunch te gebruiken. 's Avonds verzamelden zich, hoewel het regende, duizenden op het plein voor de kerk voor de avond-

Adam Mickiewicz

- ★ *Zijn Jeugd en*
- ★ *Jongelingsjaren*
- ★ *Zijn eerste werken*

Misschien doe ik goed in het begin van dit aan Polen's grootste dichter gewijd artikel nog eens een opmerking te accentueren, die ik in een vroeger in dit blad verschenen stuk neerschreef. Ik sprak daar de mening uit, dat het woord Romantiek voor de Polen een geheel andere betekenis heeft en hebben moet dan voor ons Nederlanders. Zullen in onze romantiek enige zelfvoldane, overzatte poëtafsters het verleden misbruiken, zeg maar verkrachten, om het in de onfris-se plunje van hun heden te steken, de representanten van de Poolse romantiek zullen in dezelfde tijd (ongeveer 1820-1830) naar hun verleden schouwen om daaruit de kracht te putten weerstand te blijven bieden aan de steeds zwaarder wordende druk van het Tsarisme. En als ik nu spreek van

representanten, dan zal ik me thans bijna uitsluitend bepalen tot de grootste onder hen, Adam Mickiewicz, wiens geboortedatum (24 December 1798) kort geleden in heel Polen herdacht is. Het past ons ook, zij 't dan ook op zeer bescheiden wijze, aan dit jubileum deel te nemen. Ik zeg bescheiden, want het blijft altijd een schier onmogelijke taak over een dichter te spreken, wiens werk in ons land vrijwel geheel onbekend is. Van hem (Mickiewicz) geldt dit in nog sterker mate dan van zijn grote Russische tijdgenoot en bewonderaar Alexander Puschkin. Want ofschoon ook diens hoofdwerken nog altijd op een congenialen vertaler wachten, is het Nederlandse publiek althans in de gelegenheid om zijn aan de periferie gelegen vertellingen in een Hollandse ver-

taling te kunnen lezen, terwijl bij mijn weten nog niets van Mickiewicz's werk in onze taal is overgezet.

Zijn geboortestad Nowogrodek ligt in een streek, die voor de Slavische culturen al een heel bijzondere betekenis heeft. Want stamt het geslacht der Dostojewski's niet uit ditzelfde door de Poolse dichter op zo onovertroffen wijze bezongen Lithauen! Men prijst in de Lithauers hun innerlijkheid, hun afkeer van iedere oppervlakkige schijn, hun phantasie, hun opofferingsgezindheid en al weten we natuurlijk, dat het ontoegankelijk terrein van de volkerenpsychologie met talloze voetangels en klemmen bezaaid is, toch willen we reeds hier duidelijk doen uitkomen, dat deze zoon van de Lithause bodem ongetwijfeld in het bezit was van

processie en ik had wederom het voorrecht om een korte toespraak te mogen houden. Nadat alles was afgelopen kregen we een enorme ovatie van de menigte. De Devotie voor het H. Sacrament en voor Onze Vrouwe, Koningin van Polen, staan in het middelpunt van het Katholieke Geloof, zoals het in Polen wordt beleden. Het geloof van het volk is diep geworteld en iedereen, jong en oud, neemt deel aan het Katholieke leven. Ik was zeer onder de indruk van de waardigheid, de kracht en het enthousiasme van de jonge mensen. Bij hen ligt de hoop voor de toekomst van Polen.

En tenslotte was ik zeer onder de indruk van de zeer grote liefde en genegenheid waarmee het Poolse volk voor zijn land is bezielde.

Dit kwam tot uitdrukking in een ontelbaar aantal toespraken waarin steeds de hoop werd uitgedrukt, dat onze beide grote naties, die gedurende de bittere oorlogsjaren naast elkaar stonden ook in het heden naast elkaar zouden blijven staan, nu we trachten

vrede en eendracht te vestigen onder de volkeren van de wereld.

Het Poolse volk is besloten om altijd loyaal te zijn ten opzichte van zijn Katholieke geloof en zijn tradities en te werken voor het herstel van het land na de verschrikkelijke verwoestingen die dit land zijn aangedaan gedurende de afgelopen jaren.

De mensen die ik bezocht in die streken, die worden aangeduid als herwonnen gebieden ontwikkelen met grote kracht de plannen voor herbouw en reconstructie.

Mag ik tenslotte zeggen, dat ik mijn hart verloren heb aan het Poolse volk? Het is een groot volk en ik was diep bewogen door zijn vriendelijkheid en verbazende gastvrijheid. Ik weet dat ons land alles zal doen om de Polen te helpen. Alles wat die Polen verlangen is volledige vrijheid en onafhankelijkheid om hun eigen toekomst te bepalen. Zij hebben een dergelijke vrijheid verdiend door hun uitzonderlijk grote offers.

bovengenoemde eigenschappen. De knaap sleet zijn jeugdijaren in een betrekkelijke onbezorgdheid in dit nog half patriarchale oord. We horen van hem, dat hij met een scherp oog de clienten van zijn vader (deze was advocaat en stamde uit een adellijk geslacht) opnam en dat hij een ontwikkeld zintuig had voor hun enigszins zonderlinge kleedij en vreemde spreek-eigenaardigheden. Belangrijker nog is de mededeling, dat hij uren en uren doorbracht in de talrijke uitgestrekte bossen, die het stadje omringden. En toch grijpt er in dit zo kalme leven een gebeurtenis plaats, die een onuitwisbare indruk bij de knaap achterliet. Hij was nauwelijks 14 jaar of hij zal de doortocht van de Franse Armée meemaken, die naar het Oosten optrekt, om de Russische tegenstander te verbrijzelen. Deze zich trots voortbewegende regimenten zijn zich nog niet bewust van het vreselijk lot, dat hun te wachten staat, zij voelen zich hier op Poolse bodem te midden van een bevolking, die vol hoop en goed vertrouwen de uitslag van deze campagne verbeidt; deze is immers gericht tegen de aartsvijand, het Tsarisme. Doch niet lang daarna zullen deze zelfde bataljons en divisies andermaal door die streek trekken, dit keer echter als vreselagen scharen, die al de ontzetting van een Russische winter en een Moscou-brand hebben meege maakt. Zoals gezegd, dit blijven voor Mickiewicz onvergetelijke herinneringen: de sporen daarvan zullen we nog in zijn laatste werken kunnen aantreffen.

De jeugdijaren lopen nu ten einde en in het jaar 1815 zal hij de universiteit van Wilno gaan betrekken. Hij laat zich inschrijven aan de literaire faculteit, waar hij de colleges volgt van professoren, wier namen ons niets zeggen, maar die in die dagen een goede klank hadden. Over één van hen moeten we echter iets vermelden, omdat er tussen hem en zijn jeugdige discipel spoedig een onenigheid over een belangrijk onderwerp ontstaat. Sniadecki toch, een homo omnis, die van huis uit mathematicus en astronoom was, had zich in ongezouten bewoordingen over de romantiek uitgelaten. Wat, de voorschriften van Aristoteles en Horatius verwaarlozen, dat kon slechts een richting in de literatuur, die men als verraad en pest te mijden had. Dit kreeg onze studios op de collegebanken te horen, dezelfde student, die zijn eerste afgod Voltaire spoedig ontrouw was geworden, om in Scott en Byron zijn meesters te erkennen.

Voor we nu over Mickiewicz' eerste werken gaan spreken, dienen we nog bij een belangrijke bijzonderheid uit zijn studentenleven te verwijzen, die zoals we zullen zien een gehele ommekeer in zijn leven heeft veroorzaakt.

Wij zijn in de periode, waarin zich aan de Duitse Universiteiten Jugendbünde aan het vormen zijn. Welk verband er nu bestaat tussen deze Bünde en de toenmalige Poolse zusterorganisaties laten we voor een ogenblik in het midden, we kennen ze onder de algemene benamingen Sprzysiezenia Studenckie (Studentenverenigingen), we kennen ze vooral als Philomaten en Philareten. Vraagt men naar de doelstellingen, dan moet men er niet te veel politiek achter zoeken. Men kwam geregeld samen, wisselde zijn indrukken over gelezen boeken uit, Mickiewicz gold als de officiële zanger, hij draagt er zijn eigen werk, hij draagt er ook zijn vertalingen uit het Grieks, het Latijn, het Frans en het Engels voor. Het voornaamste product,

Stanislaw J. Jelonek, handelsattaché van de Republiek Polen in Nederland, toegevoegd bij het Poolse Gezantschap in Den Haag ontvangt dagelijks van 10—1 u. op zijn kantoor, Alexanderstr. 24, Tel. 180202.

dat zijn medestudenten van hem te horen kregen, was ongetwijfeld zijn „Ode aan de Jeugd (Oda do młodości) een van de lievelingsgedichten van iedere Pool, die zich jong voelt en weet. Vragen we naar de literaire verdienste van deze zang, dan moeten we natuurlijk erkennen, dat Mickiewicz zich daarin nog niet volledig heeft ontplooid. Voltaire moge vergeten zijn, Schiller galmt er nog te veel in door. De strophes, waarin de zelfopoffering verheerlijkt wordt, waarin het dienen van de gemeenschap als het hoogste ideaal wordt aangeprezen, liggen nog te veel in de windselen der rhetorica, het nieuwe, dat de romantiek gebracht heeft, is nog niet in zijn geheel tot de jeugdige dichter doorgedrongen. Dit is reeds wel het geval bij de twee bundeltjes, die kort na de Ode verschijnen; wij bedoelen de Balladen (Ballady), de Voorvaderen de Dziady en Grazyna. Reeds in de eerste ballade, (streng genomen mogen we voor

dit gedicht deze aanduiding niet gebruiken), die de veelzeggende titel „De Romantiek” (Roman-tyczość) draagt, speuren we Mickiewicz' uitgesproken verlangen, om de volksziel te peilen. De heldin van het gedicht is een krankzinnig meisje, dat de geest van haar geliefde waant te zien, die uit het graf oprijst. Als het arme kind op het marktplein haar angstkreten slaakt, verzamelt zich een menigte om haar, die geheel opgaat in datgene, wat het meisje meedeelt. Dit blijkt pas heel duidelijk, als een oude betweter in nuchtere bewoordingen zijn twijfel uitsprekt over het wonderbaarlijke van een uit het graf herrezen minnaar (naar alle waarschijnlijkheid heeft Mickiewicz in deze rationalist zijn professor Sniadecki willen tekenen). Niet zodra heeft deze zijn opinie ten beste gegeven, of de menigte komt in beweging en een harer zegslieden spreekt het woord uit:

Voor ons toch is gevoel van hoger waarde
Dan alles wat uw doktersbril
bestaarde.

We bladeren het balladenbundeltje door en steeds worden we weer getroffen en geboeid door sagen en legenden, die bij het volk leefden. We wijzen er even op, dat er in deze tijd in Polen nog geen Herder, nog geen Percy was opgestaan, de Lud Polski (de Poolse folklore) van Kolberg zal eerst veel later verschijnen; we mogen dus aannemen, dat Mickiewicz zelf zijn oor te luisteren legde naar datgene wat het volk vertelde en zong. Nemen we als typisch voorbeeld de Switezianka (het Meer van Switez). Een nimf richt zich in dreigende woorden tot een overmoedige menigte, die haar uit de onpeilbare diepten van het water heeft willen halen. Zij, een door de Tsaar bedwongen prinses, verlangt naar haar kolken terug, zij spreekt haar banvloek uit over haar zo gezegde bevrijders, die met stad en al door de golven verslonden worden, waarbij de vrouwen in waterlieries veranderen.

Zo zouden we onze tocht door het balladen-struikgewas kunnen voortzetten, in Tukay duikt zo waar Virgilius de Tovenaar op, in Twardowski geeft Mickiewicz ons zijn visie op de Mephistopheles-figuur, in de Lili (de Lelieën) richt zich zijn aandacht op de oud Poolse koning Boleslas de Dappere (Boleslaw Smialy). Nog meer van onze gading vinden we in het reeds genoemde werk, de

Voorvaderen (Dziady). Bij het lezen van dit dramatische gedicht vinden we ons geheel in de sfeer van het phantastisch volksgeloof verplaatst, doch ons staat nog iets anders te wachten.

In Mickiewicz's eerste scheppingsperiode heeft hij namelijk van deze Dziady slechts het eerste, tweede en vierde deel uitgegeven. Het derde deel, het rijpste, leert ons reeds een andere dichter kennen. Hier vinden we niet meer de poët, die peinzend staart naar het verleden van zijn volk, hier spreekt de dichter-profeet, die zich pijnigt met de vraag, waarom juist zijn volk zulk een lijden is opgelegd, die zich er van bewust is, dat hij dit volk een weg kan aanwijzen, om uit dit labyrint te geraken.

Het belangrijke voorval waar wij boven op doelden heeft zich dan reeds in Mickiewicz' leven afgespeeld, in en na zijn Russische periode concipieert hij het derde deel van de Dziady. We zullen ons hier dus voorlopig alleen maar bezig houden met het eerste, tweede en vierde deel, producten uit de gelukkige periode van zijn leven.

De Dziady worden voorafgegaan door een zeer belangrijke proza-inleiding, natuurlijk ook van Mickiewicz's hand. Hij zegt daarin diep getroffen te zijn door het geloof onder de boeren heersend, volgens hetwelk het mogelijk is door gebed en offeranden de geesten der Voorvaderen op Allerzielen op te roepen, zodat men met hen spreken kan. De classicus in Mickiewicz moest hier natuurlijk dadelijk denken aan de inhoud van het elfde boek van de Odyssee. Hij gewaagt daar ook van, maar hij wil het Christelijk aspect niet verloochenen.

We worden nu verplaatst naar een verlaten Kapel in de onmiddellijke nabijheid van een kerkhof. Daar prevelt een tovenaer zijn incantaties om de geesten der gestorvenen op te roepen. Zij verschijnen, smeken om hulp en verdwijnen dan weer als deze verstrekt wordt. Alleen de zieltjes van twee kinderen roepen nog om erbarmen, zij hebben in hun aardse leven nooit ongeluk gekend. Men geeft hun nu mosterdzaad, waardoor zij het paradijs kunnen bereiken. Geheel anders is dit met een hardvochtige landeigenaar, die zijn lijfeigenen altijd gemarteld heeft en die nu door de ergste honger wordt gekweld. Hij krijgt te verstaan, dat er voor hem geen hulp is, hij die nooit mens is geweest, kan nu niet door mensen bevrijd worden. Hetzelfde geldt voor een jong meisje, dat haar geliefde steeds harteloos bejegend heeft.

Bij iedere verschijning en verdwijning van een geest heft een koor een gezang aan, waarin de Christelijke gedachte tot uitdrukking wordt gebracht, dat ieder mens verantwoordelijk is voor zijn daden en dat er een onverbreekelijke samenhang bestaat tussen deze wereld en het hierna.

Nadat zich de boven beschreven scènes hebben afgespeeld duikt de zwijgende gestalte van een zelfmoordenaar op. Men begrijpt niets van diens gebaren, de oplossing van dit mysterie is pas in het vierde deel te vinden. Hier krijgen we een lange monoloog van dezer Gustav te horen. Uit dit verhaal, waarin de zelfmoord uitvoerig geschilderd wordt, blijkt duidelijk het Platonisch element, dat er in Mickiewicz aanwezig was. Hier toch wordt gezinspeeld op een voor-bestaan van twee verwante zielen, die dan een menselijke gedaante aannemen.

Als biografische bijzonderheid zij hier nog aan toegevoegd, dat we in deze Gustav-passage een weerspiegeling kunnen vinden van wat er in Mickiewicz in deze tijd moet zijn omgegaan toen hij aan een onbeantwoorde liefde voor Maryla Wereszczak leed.

Het laatste werk van Mickiewicz uit deze periode Grazyna is daarom merkwaardig omdat de dichter nu een historisch onderwerp fixeert, dat hem nadien nog vaker zal bezighouden — we bedoelen de in de Middeleeuwen gevoerde strijd tussen Lithauers en de Duitse orde. Grazyna zal zich met alle kracht verzetten tegen een verbond, dat haar man Litawor, een Lithaus vorst, met de orde is aangegaan en zij zal in de strijd tegen de Orde de dood vinden.

We zijn nu het moment genaderd, waarop het tot dusver gevoerde rustige leven een eind neemt; de jaren der omzwervingen zetten in.

De Tsaristische regering vertrouwde die vreedzame studenten verenigingen niet. Ze had reeds een „Bond van Patriotten" ontbonden, zijn leider Walerian Łukaszyński was in de beruchte vesting Schlüsselburg doodgemarteld. De Philomaten wachtte een zelfde lot. Een verrader Nowosilcow geheten geeft door, dat er op een bord een paar woorden tegen de Russische regering zijn geschreven. Deze grijpt in, Mickiewicz wordt in de gevangenis geworpen. Hij blijft daar een half jaar en krijgt dan (October 1824) te verstaan, dat hij Lithauen moet verlaten en dat hij zich naar Rusland moet begeven. Hij zal zijn land nooit meer terugzien.

Een nieuwe periode in zijn scheppingen gaat beginnen.

Professor

Ksawery

Dunikowski

De Nestor van de Poolse beeldhouwers, Prof. Ksawery Dunikowski, heeft de kunstwerken, die hij gedurende vijftig jaar schiep, aan de Poolse staat geschonken.

Deze schenking omvat 2/3 van zijn gezamenlijk werk, waarvan een deel gedurende de oorlog vernield werd en een ander deel zich in particulier bezit bevindt.

De schenking bestaat uit 150 beeldhouwwerken, 17 schilderijen alsmede enige honderden schetsen.

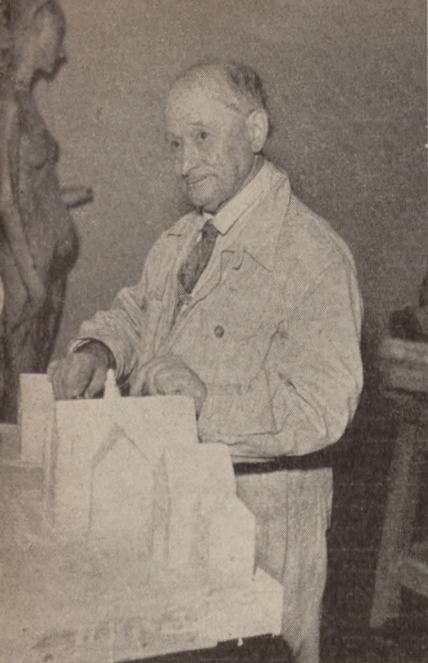
Dunikowski behoort tot die grote Poolse beeldhouwers, die hun ganse arbeid in dienst stelden van de economische en culturele wederopbouw van hun land en tevens is hij ook een kunstenaar, die zich de nieuwe stijl, die in de cultuur opgekomen is, eigen heeft gemaakt.

Hij is de grootste revolutionaire boetseerder, die de geest van zijn tijd begrepen heeft en hem vorm geeft.

Op zijn gehele werk ligt een sociaal stempel gedrukt en in het huidige Polen is Dunikowsky voor de kunstenaars de belichaming geworden van alles wat artistiek van modelering is.

Hij werd op 24 Februari 1875 in Krakau geboren, studeerde in Warszawa en keerde later terug naar Krakau om zijn studie op de Academie voor Schone Kunsten voort te zetten.

P.

Prof. Ksawery Dunikowski

In 1904 werd hij te Warszawa tot professor benoemd.

Van 1923—1939 woonde hij voortdurend in Krakau.

In 1940 werd hij door de Duitsers gevangen genomen en in een concentratiekamp gestopt waar hij vijf jaar lang onder de slechtste omstandigheden een kwijnend bestaan leidde.

Naast vele andere onderscheidingen ontving Dunikowski in Dec. 1948 van de President der Poolse Republiek voor zijn heldhaftig gedrag en voor zijn bijdrage aan de wederopbouw van zijn land, de hoogste Poolse orde.

Dunikowski is verder bekroond met de staatsonderscheiding in de Beeldende Kunst over het jaar 1948.

In ons volgend nummer zullen wij enkele bijzonderheden mededelen over de werken van deze eminente kunstenaar.

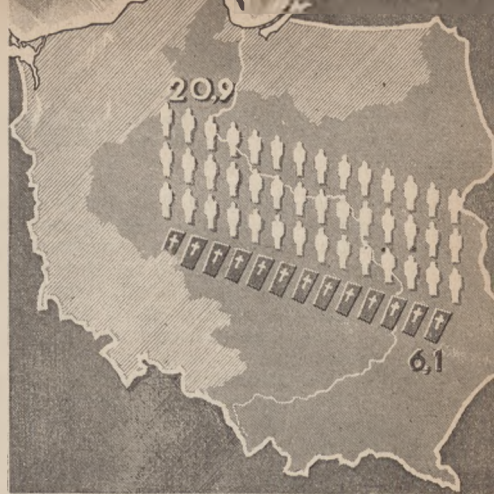
G.

Oorlogsverliezen van Polen aan mensen (in miljoenen) een fig. is 500 000 personen. De grafische voorstelling heeft betrekking op het aantal inwoners (20,9) dat direct na de oorlog het recht van Pools staatsburger behouden hadden

De oorlogsverliezen van Warszawa

waren groter dan die van Groot-Brittannië en de U.S.A. tezamen

Een Amerikaans journalist over Warszawa

Een van de vooraanstaande Amerikaanse schrijvers, John Gunther, de auteur van „Inside U.S.A.“, die onlangs een reis door Europa gemaakt heeft, beschrijft als volgt zijn indrukken van Warszawa (wij citeren de New York Her. Trib. van de 11de dezer):

„Het zij mij vergund politiek en personalia buiten bespreking te laten en mij te bepalen tot een gewone beschrijving van de stad Warszawa. Het hedendaagse Warszawa mag terecht het meest fenomenale verschijnsel van Europa genoemd worden.

Allereerst twee fundamentele gegevens. 84% van alle gebouwen van deze grote stad, de hoofdstad van Polen, zijn ten gevolge van de oorlog onbewoonbaar geworden. Let wel, niet slechts „beschadigd“, doch „onbewoonbaar“. Warszawa, dat in 1939 een bevolking van 1.300.000 zielen telde, heeft er door de oorlog ongeveer 700.000 verloren. Wij kunnen ons rekenschap geven van de enorme omvang van dit getal, wanneer wij ons herinneren, dat de totale verliezen aan mensenlevens van Groot-Brittannië en de Verenigde Staten samen bijna 555.000 bedragen. Warszawa, één enkele stad, verloor 700.000 doden; de gehele Verenigde Staten verloren er globaal genomen 310.000.

Een Pool, die ik ontmoette, zei met bitterheid: „Jullie in het Westen hebben de hoogste levensstandaard. Wij Polen hebben de hoogste doodstandaard.“

Na deze inleiding (die misschien het Westen eindelijk zal doen begrijpen, waarom iedere pro-Duitse politiek in de stijl van Marshall en Clay in Polen enkel ongerustheid en tegenzin kan verwekken), schrijft de Amerikaanse journalist verder aldus:

„Datgene, waar ik de nadruk op wilde leggen, is echter niet het vreselijke van de verwoesting, die wij te Warszawa zagen, hoewel deze ongetwijfeld nauwelijks met woorden is weer te geven. Het belangrijkste is het verbazingwekkende succes van de Polen bij het herstel van hun stad, de algemene energie en het enthousiasme, waarmee zij aan het werk getogen zijn, de geëlectriseerde opwinding en levendigheid, die ze tonen, Warszawa is een ruïne. Maar het is de sterkst levende hoofdstad van Europa.“

Laten wij bijvoorbeeld Berlijn nemen. Berlijn heeft bijna evenveel levenskansen. Maar het gras groeit op de rijweg van de Kurfürstendam. De mensen lopen langzaam, met gebogen rug; er hangt een bijna verstikkende somberheid over deze stad; de levensmiddelenwinkels zijn leeg, als het gebrom van de vliegtuigmotoren in de lucht er niet was, zou de stad geluidloos schijnen. En die zelfde somberheid vond ik in Frankfurt en Wenen...

Maar Warszawa! Het pulseert van leven en rumoerige haast! Stofwolken omgeven de voorbijgangers, gebouwen streven omhoog. De mensen verdringen zich in de straten; de hotels en restaurants zijn overgevolgd. Levensmiddelen zijn goedkoop, goed en overvloedig, de winkels zijn volkomen voldoende voorzien, hoewel vele dingen, die men er kopen kan, nog van mindere kwaliteit zijn. De mensen zijn arm — niemand zal het ontkennen — maar ze verheffen zich uit hun ruïnes door eigen krachtsinspanning, die hun geestkracht hoog houdt.“

Nog iets trof de Amerikaanse journalist: „Een van mijn Poolse vrienden riep uit: „Oorlog? — als wij meenden, dat er oorlog kwam, denkt U dan, dat wij ons zouden inspannen voor de opbouw van onze hoofdstad?“

Onderweg naar de markt

De oude Badura uit Bystry ging niet naar de kerk, want hij was de vorige Zondag naar Istebno geweest en daarom bleef hij thuis. Zijn vrouw scharrelde rond door de kamer, maar hij zat op de bank, dacht ergens over na en zei geen woord. Plotseling lijkt hem iets te binnen te schieten en hij zegt tegen zijn vrouw: — Maryna, maak maar wat voor me klaar, want ik moet op reis.

— En waar moet je dan naar toe?

— Waar naar toe? Wel, naar Cieszyn, naar de paardenmarkt. Morgen is het Maandag na de eerste, dan wil ik ons paardje verkopen en een groter paard nemen.

— Nou, jij moet het weten — zei de vrouw — als je maar niet de duvel verkoopt om je de drommel aan te schaffen. Ik zal een stuk varkenspoot voor je klaarmaken en dan kun je je gang gaan.

De boer stond op, zette de wagen klaar en spande het paard in; intussen ging de vrouw aan het koken en streek een pas gewassen hemd op. Hij laadde hooi en gehakt stro in voor onderweg, waste zich een beetje, kamde zijn haar, trok zijn schone hemd aan en ging aan tafel zitten om wat te eten. De vrouw zette een kom met soep voor hem neer, een tweede met aardappelen en een derde met kool en zei:

— Eet maar, dan pak ik het vlees voor je in voor onderweg.

Eindelijk sprong hij op de wagen, zei z'n vrouw goeiedag en reed de berg af.

God beware je voor een weg zoals die van Bystry naar Kempa. Badura werd echter niet van zijn wagen af geslingerd, hij had een goede rem en hoe het ook ging, hij kwam er. Toen hij goed door elkaar geschud was over al die kuilen, wortels en boomstammen, kwam hij eindelijk op de grote weg uit, en vond,

dat hij nog tijd genoeg had en dat hij best de kroeg daar aan de weg kon binnenlopen om een dronk te halen. Hij reed er heen, bond zijn paard aan een paal en ging naar binnen.

— Een kwart fles wodka! — bestelde hij.

Hij ging zitten en verzonk in gedachten, en toen kwam daar plotseling de oude Korbas uit Hyrcawe aanrijden. Hij zag het paard, dat met zijn kop in de richting van Jablonkow stond en begreep, dat er iemand net als hij naar de paardenmarkt ging. Hij sprong van zijn wagen, stapte de kroeg binnen, groette, en hoen hij Badura zag, vroeg hij meteen:

— Waar moet je heen?

— Naar Cieszyn, naar de markt; ik wil een groter paard kopen en mijn beestje van de hand doen.

— Alsof God je gezonden had, 't is met mij net zo. Ik heb een best paardje, maar wat klein.

— Nou, ga dan zitten en rust uit. Tijd genoeg. Hee! geef ons nog eens het zelfde!

En hun tongen raakten los. Ze boomden over de paarden, over het weer, over hun vrouwen, over de boerderij. En toen ze de fles hadden leeggedronken, bestelden ze nog een en nog een, want ze hadden tijd genoeg. Tenslotte zei een van hen:

— Kom, we moesten maar eens gaan!

— Dadelijk, dadelijk — zei de ander — we gaan er zo van door, maar eerst moeten we nog zo'n flesje delen. Vul nog eens!

De herbergier behoefde je zoiets geen tweemaal te zeggen, de fles stond dadelijk weer gevuld voor hen. De boeren zaten te drinken, en toen ze tot de bodem genaderd waren, zei de andere:

— Nu is het mijn beurt! Vul nog één keer!

En de fles werd weer gevuld.

Terwijl ze zo zaten te drinken, sprak Korbas:

Uwaga —

Audycje dla Polaków za Granicą

są nadawane codzienne na fali 48,25 metra od godziny 21,00 do 21,30 czasu warszawskiego /t.j. 20.00—20,30 wg. Greenwich Mean Time/.

Audycje dla Polaków za granicą zawierają wiadomości o sprawach polskich na całym świecie, przynoszą obszerną wiadomości o życiu w kraju.

Poza tym w audycjach dla Polaków za granicą nadawane są fragmenty utworów literackich oraz wszelkiego rodzaju przeglądy i reportaże.

Program tygodniowy przedstawia się następująco:

Codziennie — obszerna część informacyjna, zawierająca wiadomości polityczne, kulturalne i gospodarcze. Radio Polskie stara się podawać jak najwięcej informacji o repatriacji Polaków z zagranicy i o osiedlaniu się ich, szczególnie na Ziemiach Zachodnich.

W niedzielę — nadawane są ponadto fragmenty literackie.

W poniedziałki — przeglądy sportowe.

W wtorki — Przeglądy tygodników i felietony lub reportaże.

W środy — przeglądy gospodarcze.

W czwartki — pogadanki na tematy oświatowe oraz fragmenty literackie.

W piątki — komentarze gospodarcze i reportaż dźwiękowy.

W soboty — przeglądy zagadnień społecznych.

Listy do Polskiego Radia z podaniem szczegółów dotyczących słyszalności Warszawy III na nowej fali 48,25 m, oraz swej opinii o programmach należy kierować pód adresem: Warszawa, Kosykowa 8, Audycja dla Polaków za granicą.

KONSULAT GENERALNY POLSKI

Amsterdam-Z.

Koningslaan 56, Tel. 93700

Godziny przyjęć 9—13.

W soboty 9—11.

Adres telegraficzny: Polconsul Amsterdam.

— Waarom voor de drommel zouden we naar de stad rijden? Onze paarden zijn goed, dus waarom moeten we ze verkopen? Laten we liever nog een uurtje hier blijven, dan drinken we nog wat en daarna gaan we naar huis.

En Badura zei daarop:

— Da's goed gesproken, makker, maar wat zullen onze vrouwen ervan zeggen?

— De vrouwen? Naar de duivel met de vrouwen! Jij hebt een goed paard en ik heb een goed paard, dan verkopen we onze paarden aan elkaar en we zeggen aan moeder de vrouw, dat we onderweg goede paarden gevonden hebben, en toen het onze verkocht en een beter teruggekocht hebben.

Badura was het dadelijk met hem eens:

— Kom! Dan gaan we onze paarden omwisselen en daarna nemen we de koopdrank.

Zo deden ze en ze dronken, tot de duisternis viel over de velden en in hun hoofden. De herbergier zag, dat ze genoeg hadden en begon hen de deur uit te werken. Hij hees hen op de bok, want sedert de middag waren er heel wat kwart liters door hun kelen gegaan. Hij drukte hun de leidsels in de handen en daar gingen ze...

Het duurde niet lang, of beiden rolden onder de bank. De paarden gingen hun eigen gang. Het paard uit Hyrcawe bracht Badura naar Hyrcawe, en het paard van Badura bracht Korbas de berg op naar Bystry. De boeren sliepen en werden zelfs van de kuilen in de weg niet wakker. De paarden liepen netjes ieder naar eigen huis en bleven voor de deur staan. In die streken zijn alle boerenwoningen op de zelfde manier gebouwd, en het bed staat altijd tegenover de deur. De boeren werden wakker, toen de wagens ophielden te schudden. In hun hoofden tolde het nog, en dus keken ze nergens naar. Ieder wist, dat hij thuis was. En dus krom hij van de wagen en zwaaide naar binnen, regelrecht naar het bed, waar de vrouw al in lag, en geen van beiden kon zich vergissen, want zoals de woning van Korbas

was, zo was ook die van Badura. En de vrouwen konden in het donker ook niet zien, dat het niet hún man was, die daar thuiskwam, ze dachten alleen: „Vandaag zal ik maar niets zeggen tegen je dronken kop, maar morgen, als je hoofd weer helder is...” Ze trokken nog hun broek en schoenen uit en toen gingen ze slapen met de boer naast zich.

's Ochtends vroeg, toen het licht begon te worden kijkt daar zo'n vrouw, of de baas nog niet wakker wordt, want haar tong brandde haar in de mond. Ze kijkt, verbaast zich en kan haar man niet herkennen. En hij slaapt nog lekker. De vrouw neemt een houtspaander en steekt hem aan om bij te lichten, en dan ziet ze, dat het haar man niet is.

— Hoe voor de duivel kom jij hier!

De boer opent zijn ogen, ziet vol verbazing een vreemde vrouw staan en zegt:

— Wat is dat voor een vrouwmens bij mijn bed?

En een tijd lang staan ze elkaar verbluft aan te staren en toe te spreken, totdat de boer opstaat, uit het raam kijkt en dan eindelijk tot bezinning komt. Hij vraagt de vrouw naar de weg en maakt zich klaar om te vertrekken. De vrouw bakt spek en maakt een ontbijt voor hem klaar. En hij eet, bedankt haar, gaat op zijn wagen zitten en rijdt weg. Zo ging het te Hyrcawe, zo ging het ook te Bystry. Toen Badura van Hyrcawe naar Kempa reed, zag hij, dat Korbas met zijn paard van Bystry aan kwam rijden. Ze begroetten elkander en gingen weer naar de kroeg. Ze gingen aan een tafel zitten, lieten een kwart fles wodka aanrukken en begonnen te vertellen, hoe ze geslapen hadden en wat ze voor hun ontbijt hadden gegeten. Maar de grootste pret hadden ze, omdat ze van plan waren geweest hun paarden te verkopen, en in plaats daarvan hun vrouwen hadden verkocht...

Uit: Klechdy Polskie, door Stanislaw Dzikowski.

Vertaling: dra. J. L. Teengs.

KORTE BERICHTEN

Museum van Kinderboeken

Een *Museum van kinderboeken* is kort geleden geopend in de Gemeentelijke Bibliotheek van Warszawa.

Het museum stelt zich ten doel de beste publicaties voor kinderen in vreemde talen te verzamelen om ter oriëntatie te dienen, en tevens om een volledige bibliographie samen te stellen.

Tot dusverre zijn 3.119 delen kinderlectuur gecatalogiseerd.

Nieuwe Poolse films

De Poolse filmstudio's hebben al de productie van twee nieuwe Poolse films beëindigd. Het zijn „De grensstraat” en de eerste naoorlogse Poolse comédie „De

schat”, die in begin Februari in de Poolse bioscopen vertoond zullen worden.

De eerste van deze films beschrijft het leven in een straat, die zich op de grens van het Poolse stadsdeel en het ghetto bevindt.

De tweede film, „De schat”, zal vele bewoners van Warszawa hun eigen moeilijkheden in herinnering brengen. De achtergrond van deze film vormen amusante belevenissen van een jong getrouwd paar, dat men een uur voor het huwelijk de beloofde woning ontleent. Er vinden twee handelingen naast elkander plaats, die het zoeken naar twee „schatten” illustreren. De eerste „schat” is de woning, waar de pasgetrouwden moeite voor doen. De tweede „schat” is een echte schat, waar-

naar een speculantenbende in de puinhopen zoekt.

Succes van de Poolse kunst te Washington

„Poolse met de hand vervaardigde kleden („kelims”) hebben enthousiasme in Amerika gewekt dank hun subtiele kleuren en hun mooie middeleeuwse dessins”, aldus de directeur van het Nationale Museum te Washington over de tentoonstelling van Poolse volkskunst, die op 23 Januari aldaar geopend werd.

Dit is al het derde succes van de Poolse volkskunst in de laatste twee maanden.

De tentoonstelling is ondergebracht in het Nationale Museum der Verenigde Staten en zij werd door Mevr. Wanda Telakowska georganiseerd op initiatief van het Poolse Bureau voor Culturele Samenwerking met het Buitenland. Zij bestaat uit 94 inzendingen: werken van beroepskunstenaars en amateurs. Er zijn met de hand vervaardigde kleden, ceramiek, hout-

snijkunst, glasschilderkunst en borduurwerk te zien. Na een lang verblijf te Washington, zal de tentoonstelling verschillende steden van de Noordelijke- en Zuidelijke Staten, en ook Californië aandoen. Gedurende de eerste twee dagen hebben al 2.300 personen de tentoonstelling bezocht.

Poolse concerten te Berlijn

De uitnemende Poolse dirigent, Gregor Fitelberg en de violiste, Eugenia Umńska, die bekendheid verwierf bij haar recent optreden te Londen, treden op het ogenblik te Berlijn op. De Berlijnse pers vestigt de aandacht op het feit, dat dit het vierde Poolse concert na de oorlog is. De voorgangers van Fitelberg en Umńska waren Andrzej Panufnik, Bandrowska-Turska en Szpinalski. Ze zijn allen met groot succes in de Duitse hoofdstad opgetreden.

In geen stad van de Engelse of Amerikaanse zone heeft tot nu toe een concert van Poolse kunstenaars plaats gevonden.

Meer dan het derde deel van de Poolse begroting voor 1949 is bestemd voor het onderwijs en de sociale verzekering

In een uiteenzetting voor het parlement heeft Minister-President Cyrankiewicz onlangs de nadruk gelegd op het feit, dat 37% van de begroting voor 1949 bestemd is voor het *onderwijs*, de ontwikkeling van *cultuur en wetenschap* en

voor de *sociale zekerheid*.

Bij deze gelegenheid heeft de Minister-President de ontwikkeling van het onderwijs in Polen sedert de bevrijding met enige cijfers geïllustreerd. Zo bezoeken dit jaar 3.600.000 kinderen (waarvan 71% van boeren-afkomst) de lagere school. Het percentage leerlingen van vakscholen, dat in 1938 vijf op de duizend inwoners bedroeg, is in 1949 gestegen tot 16/1.000. Aan de Poolse universiteiten waren in 1938/39 48.000 personen ingeschreven, nu zijn er meer dan 100.000 studenten, hoewel het bevolkingscijfer afgenomen is door de oorlog. Spreker legde er de nadruk op, dat op sociaal gebied deze toe-

name van de schoolbevolking en de studenten te danken is aan het groter percentage onder de boeren en arbeiders voor wie de studiegelegenheid thans open staat. Bij het middelbaar onderwijs, waar in 1939 slechts 13,7% van de leerlingen uit de boeren- of arbeiderskringen stamden, vertegenwoordigen deze klassen thans dan ook 42% van het totaal; bij het hoger onderwijs vormen zij 50% en zij verkregen 64% van de toegekende studiebeurzen.

Minister Cyrankiewicz maakte tevens gewag van de grote activiteit die ontplooid wordt in de strijd tegen het analphabetisme, dat vóór 1950 uit Polen verdwenen moet zijn.

Władysław Broniewski :

Most Poniatowskiego

Drogi zburzone,
miasto w ruinie,
historia
gnie nas i łamie,
lecz — „nie zginęła”,
nigdy nie zginie,
my ją dzwigniemy
sami!

Sterczą pod niebo
gruzy Warszawy,
wre robota
nad rumowiskiem:
z gruzów zwycięstwa,
z odłamków sławy
most budujemy
przez Wisłę.

Lud,
co przed wrogiem
karku nie schylał,
dźwiga za przędem przeszło.
Filar pod niebo!
Luki na filar!
Wzwyż!
W dał!
W socjalizm!
W zwycięstwo.

Most — narodowi,
roboczym masom,
niech przezeń przejdą
wojskiem.
Trzeba zapału,
trudu i czasu.
Most budujemy:
Polske.

Dr F. Kanner

Beëdigd vertaler
en juridisch adviseur
voor Pools recht

Vertalingen in en uit Pools
en Duits,
speciaal op technisch en
juridisch gebied

Scheveningen - Stevinstr. 298, Tel.: 555414

**Behartiging van belangen van
Nederlandse firma's in Polen**

Lerares Russisch M.O.

Beëdigd Tolk en Translatrise
Vertalingen in en uit Russisch

Ljoeba Dworson

Wanningstraat 6, Amsterdam